

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1882-1883.

*Vergadering van Woensdag, 25 April 1883, des avonds ten
half acht ure.*

Voorzitter de heer ROBIDÉ VAN DER AA, Vice-president.

De Voorzitter: Mijne Heeren, tot mijn leedwezen moet ik u mededeelen, dat onze geachte voorzitter ons daar juist heeft bericht, dat hij door dienstverrichtingen verhinderd is heden avond het voorzitterschap te aanvaarden. De afwezigheid van onzen voorzitter doet mij te meer leed, omdat deze avond de laatste is in dit leessaizoen, waarin tevens een belangrijk voorstel tot wijziging van ons reglement aan de orde zal komen. Ik zal dus geheel onvoorbereid het praesidium moeten waarnemen en roep daarbij uwe welwillendheid in, te meer daar het onaangename voorjaarsweder mij een verkoudheid heeft bezorgd.

Aan de orde is in de eerste plaats de ballotage van kandidaten.

De Voorzitter verzoekt de heeren Vinkhuizen en Abel het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot nieuwe leden worden aangenomen de heeren: F. M. A. Mathon, luitenant ter Zee 2^e klasse, te Amsterdam; F. A. T. Sommer, 2^e Luitenant der infanterie, te Delft; A. N. C. S. van Buren, 1^e luitenant der schutterij; J. J. Hoffman, 1^e luitenant der schutterij; Ch. E. de Jonge, majoor der schutterij; John. Knight, 1^e Luitenant der schutterij; mr. M. J. E. Viruly Verbrugge,

1^e luitenant der schutterij, allen te Rotterdam; F. K. Engelbrecht, luitenant ter zee 1^e kl., te den Helder; H. Demmeni, luitenant-kolonel der infanterie; J. L. Begeman, 1^e luitenant der infanterie; C. F. H. Campen, 1^e luitenant der infanterie; C. A. v. d. Bel, 1^e luitenant der infanterie; F. J. Barthelemij, 2^e luitenant der infanterie; H. C. Dinet, 2^e luitenant der infanterie; A. A. A. Gaijms, 2^e luitenant der infanterie, allen in Ned.-Indië.

De Voorzitter deelt mede dat bij het bestuur is ingekomen het volgend schrijven:

Nieuwe-Diep, den 19 April 1883.

Ingevolge opdracht van de Algemeene Vergadering, heeft het bestuur de eer aan Uwe Vereeniging kennis te geven, dat onder de officieren en hoofdamttenaren der Marine is opgericht eene „Vereeniging tot behandeling van op de Zeemacht betrekking „hebbende onderwerpen.”

Zooals uit den naam blijkt, stelt deze Vereeniging zich ten oel, belangrijke vraagstukken, zoowel het personeel als het materieel der Marine betreffende, door het houden van voordrachten, maar vooral ook door onderlinge bespreking, tot meerdere klaarheid te brengen. Door de voordrachten en discussiën in hare verslagen te doen drukken, hoopt de Vereeniging mede te werken, om eenige bekendheid met dit belangrijke deel van 'slands verdediging te verspreiden, in de eerste plaats bij hare leden.

De Vergadering stelde er prijs op, in de eerste plaats van de oprichting kennis te geven aan Uwe Vereeniging, die, in wijderen kring, met hetzelfde doel werkzaam is, en die der jonge Vereeniging in veel opzichten ten voorbeeld strekt. Zij hoopt en vertrouwt, dat die oprichting door Uwe leden met sympathie zal worden begroet.

Aan
de Vereeniging tot Beoefening
van de Krijgswetenschap.

Namens het bestuur,
de Secretaris
A. E. ARKENBOUT SCHOKKER.

DE VOORZITTER: Het bestuur is van oordeel, dat door dit genootschap aan de jeugdige zuster-vereeniging moet worden bericht, dat met sympathie het door haar aangekondigd voor-nemen is vernomen, daarbij tevens het verzoek uitdrukkende, dat de beide vereenigingen hare geschriften en verslagen zullen ruilen.

Dienovereenkomstig wordt besloten.

Aan de orde is thans de beraadslaging over het voorstel van het Bestuur tot *wijziging van eenige artikelen van het reglement*.

Dat voorstel is van den volgenden inhoud:

„Door het steeds toenemend aantal leden in Nederlandsch-Indië, wier contributiën à f 6 per hoofd een aanzienlijke bate in de kas der Vereeniging brengen, is het Bestuur terug moeten komen op de in de Vergadering van 30 November 1881 door haar voorgestelde en toen aangenomen wijziging in het Reglement.

„In de toelichting op die wijziging werd toch o. a. vermeld dat: „De billijkheid nu ook zoude medebrengen dat de leden in Nederland steeds f 4 contributie betaalden, daar de bijdrage der Indische leden, om de Militaire Administratie niet te bemoeilijken, vast op f 6 moest worden bepaald; doch dat — met het oog op een votum van eenige jaren geleden omtrent dit punt — het Bestuur meende dit, hoewel zeer gewenscht, niet te mogen voorstellen.”

„Wanneer evenwel door de uit Indië toevloeiende baten, te eeniger tijd de tweede zinsnede van Art. 13 zoude moeten worden toegepast en de contributie der leden in Nederland op f 3 werd verminderd, zou onze Vereeniging inderdaad steunen op een Indisch batig slot. Om zulk een min gewenschten toestand te voorkomen en het ontstaan eener weinig passende verhouding tegenover onze kameraden van het Nederlandsch-Indisch leger te keeren, acht het Bestuur, hierop reeds van verschillende zijden opmerkzaam gemaakt, zich thans verplicht eene wijziging van Art. 13 voor te stellen.

„In verband hiermede worden de nieuwe artikelen 23a en 23b voorgesteld om ingeval een ruime stand der kas het toelaat dit aan de leden ten goede te doen komen en tevens in den geest van Art. 1 der Vereeniging te handelen.

„De bijvoeging bij Artikel 12 is noodzakelijk om een goede administratie mogelijk te maken.

„De toevoeging eener nieuwe alinea aan Art. 18 en de wijziging van Art. 19 heeft ten doel het ambt van penningmeester en secretaris vereenigbaar te stellen, dat soms voor het beheer noodig kan zijn en met het oog op de regeling der zaken met den hoofdcorrespondent in Nederlandsch-Indië zelfs wenschelijk is te noemen. In overeenstemming met een dergelijke bepaling in Art. 22 is de tegemoetkoming voor administratieve hulp evenredig gesteld aan het aantal in Nederland geïnde contributiën.

„De toevoeging eener nieuwe alinea aan Art. 25 komt het Bestuur eveneens noodig voor.

„Het Bestuur heeft dientengevolge de eer de volgende wijzigingen in het Reglement aan de goedkeuring der leden te onderwerpen.

„ART. 12.

„Bij te voegen de alinea:

„*Officieren van de Nederlandsche Zeemacht en andere leden der Vereeniging, die tijdelijk buiten Nederland verblijf houden, moeten vóór hun vertrek aan den Secretaris der Vereeniging schriftelijk opgeven, aan welk adres hier te lande de Verslagen en andere uit te reiken stukken moeten bezorgd en de contributie kan opgehaald worden. Bij verzuim van deze opgave worden zij geacht, af te zien van hun lidmaatschap en van de ontvangst der in den loop van het werkjaar nog uit te geven verslagen, enz.*

„ART. 13.

„Tweede regel v. b. weg te laten de woorden: *in den regel.*

„Weg te laten de tweede zinsnede.

„Tweede regel v. o. weg te laten de woorden: *in termijnen.*

„ART. 18.

„Bij te voegen de alinea:

„*De betrekkingen van Secretaris en Penningmeester zijn in één persoon vereenigbaar.*

„ART. 19.

„Te lezen:

„*De Secretaris en de Penningmeester genieten te zamen als honorarium f 300 's jaars; zij brengen de voor de Vereeniging gedane nitschot-*

ten in rekening en bovendien voor administratieve hulp vijf percent van de in Nederland geïnde contributiën.

„Het Bestuur bepaalt, wanneer het Secretariaat en Penningmeesterschap niet in één persoon zijn vereenigd, hoe bovengenoemde gelden over beide titularissen zullen worden verdeeld.

„Op Art. 23 te laten volgen de beide nieuwe artikelen :

„ART. 23a.

„Het Bestuur is bevoegd tot het uitschrijven van prijsvragen over militaire onderwerpen van actueel belang. Het regelt de samenstelling der jury, het toe te kennen honorarium en verdere zaken de prijsvraag betreffende en geeft van een en ander kennis aan de Algemeene vergadering.

„De bekroonde prijsvraag blijft het eigendom der Vereeniging, en zal gedrukt en aan de leden uitgereikt worden.

„ART. 23b.

„Het Bestuur is eveneens bevoegd tot het aanschaffen en verstrekken aan de leden van gegevens van militair belang, die dienen kunnen ter voldoening aan punt B van Artikel 1.

„ART. 25.

„Bij te voegen de nieuwe alinea :

„Het Bestuur heeft het recht van introductie tot de Algemeene vergaderingen.”

De Voorzitter: Tot vereenvoudiging van het debat, geloof ik dat het wenschelijk is geen algemeene beschouwingen over de voorgestelde wijzigingen te openen, maar achterevolgens de verschillende artikelen in discussie en stemming te brengen.

Ik open dan ook thans de discussie over art. 12 en vraag of iemand hierover het woord wensch te voeren.

De heer DE KRUIFF: Ik wensch alleen te vragen welke de reden is van de voorgestelde bijvoeging.

De heer SEYFFARDT. De reden is eenvoudig deze. De Marine-officieren, hoe welkom zij ook zijn als leden dezer vereeniging, zijn voor den penningmeester en den secretaris de meest lastgevende leden, niet wegens hun persoon, maar wegens den aard hunner betrekking.

Voortdurend zijn veel marine-officiëren niet te vinden, hetgeen groote bezwaren oplevert voor de verzending der verslagen en de inning der contributiën. Vandaar de voorgestelde bepaling, die natuurlijk met groote mildheid zal worden uitgevoerd.

De wijziging van artikel 12 wordt hierop zonder hoofdelijke stemming *goedgekeurd*.

De beraadslagingen worden geopend over de voorgestelde wijzigingen in artikel 13.

De Voorzitter: De nu aan de orde zijnde wijziging is van belangrijken aard, vooral wat betreft de eerst voorgestelde verandering in dit artikel. Wordt deze aangenomen dan zal definitief zijn bepaald, dat de contributie voor elk gewoon lid in Nederland zal bedragen f 4.

De reden voor die wijziging is reeds gedrukt ter kennis der leden gebracht. Sedert eenige jaren bestaat de bepaling dat, wanneer de kas zeker maximum had overschreden, de contributie voor het volgend jaar op f 3 moest worden gebracht.

Door deze bepaling is men in moeielijkheid geraakt met het oog op het groot aantal leden, dat wij in den laatsten tijd door de ijverige bemoeiingen van onzen secretaris in Indië hebben verkregen. Om verschillende redenen werd het wenschelijk geacht voor die leden een vaste contributie te bepalen en wel van f 6 'sjaars. Vroeger toch had ons genootschap, evenals andere vereenigingen hier ter stede, wier werkkring zich tot meer uitsluitend Indische belangen bepaalt, groote moeielijkheid bij het innen der contributie uit Indië. Niet omdat de leden daar geen goede betalers waren, maar omdat hun verblijf moeielijk was te bereiken, en ook omdat de kosten van inning zoo hoog liepen.

Tot ons groot genoegen verklaarde het militair bestuur in Indië, zich bereid de contributies van de leden aldaar te innen, doch onder bepaalde voorwaarde, dat een vaste som daarvoor werd aangenomen. In verband met de kosten van verzending der verslagen naar Indië en van overmaking der daar geinde contributiën naar Nederland werd dus de contributie voor de leden in Indië bepaald op f 6 'sjaars.

Thans echter, nu wij zooveel leden in Indië hebben, is het waarschijnlijk, dat onze kas dit of het volgend jaar in den toestand komt, dat de contributie voor de leden hier ingevolge het thans geldende reglement op f 3 moest worden bepaald. Het geval zou zich dan voordoen dat onze Vereeniging ging drijven op een Indisch batig slot, dat elders zulke groote aanmerkingen heeft uitlokt. Dit is dan ook de reden waarom het bestuur heeft voorgesteld als vaste contributie voor Nederland aan te nemen de som van f 4 's jaars.

De heer VAN DER BURG. Uit Doesburg heb ik machtiging ontvangen 12 stemmen uit te brengen. Dit is geschied in een begeleidend schrijven, waarvan ik meen aan de vergadering kennis te moeten geven.

Het luidt aldus:

Doesburg, 23 April 1883.

*Aan het Bestuur der vereeniging ter beoefening van
de krijgswetenschap te 's-Gravenhage.*

Onder aanbieding van nevensgevoegde procuratiën van H.H. officieren, leden der vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap in het garnizoen te Doesburg, heb ik de eer ter kennis van het bestuur te brengen dat voorbedoelde leden inzage hebben genomen van de door het bestuur voorgestelde wijziging van art. 13 van het reglement, waardoor de contributie ten allen tijde op f 4 's jaars bepaald wordt, in stede van f 3 voor het geval dat het batig saldo der kas meer dan f 1500 mocht bedragen.

Dat bedoelde leden hun verlangen te kennen geven dat art. 13 ongewijzigd behouden blijft, en dat voor het geval de 2^e alinea van art. 13 zou dienen toegepast te worden, ook de Indische officieren op rationeele wijze in die vermindering zullen deelen.

Het verlangen van HH. leden alhier vindt daarin v. n. zijn grond, het hunnerzijds voorkomt dat door het uitschrijven van prijsvragen de belangrijkheid der algemeene vergaderingen zal worden benadeeld.

De Correspondent,
LAURENSEN, 1^e Lt.

De beraadslagingen worden gesloten en de wijziging in de eerste zinsnede van art. 13 *aangenomen* met 95 tegen 16 stemmen.

Hierna worden zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd de weglating van de tweede zinsnede en de voorgestelde weglating van de woorden „in termijnen” in den tweeden regel van onderen in hetzelfde artikel.

Aan de orde is de bijvoeging bij art. 18.

De VOORZITTER. Deze wijziging is voorgesteld omdat zij tot vereenvoudiging kan leiden. Wanneer er iemand kan gevonden worden, die de betrekking van secretaris en penningmeester te zamen wil waarnemen, zou dit zeer zijn in het belang der vereeniging, vooral met het oog op de correspondentie met Indië. In allen geval geldt het hier slechts eene bevoegdheid, niet eene verplichting om de beide betrekkingen in één persoon te vereenigen.

De bijvoeging bij art. 18 wordt hierop zonder hoofdelijke stemming *goedgekeurd*.

Art. 19.

De VOORZITTER. De wijziging van dit artikel is noodig voor het geval, wanneer de betrekking van secretaris en penningmeester in één persoon vereenigd is.

Het gewijzigde artikel 19 wordt hierop zonder hoofdelijke stemming *goedgekeurd*.

Art. 23a.

De VOORZITTER. Nu aangenomen is, dat de contributie zal wezen f 4 's jaars, zou het, in verband met het groot aantal leden, kunnen gebeuren, dat de kas te groot werd. Daarom is het noodig geacht voor die meerdere gelden reeds thans een nuttig doel aan te wijzen. Vandaar dat de twee nieuwe artikelen 23a en 23b worden voorgesteld.

Het artikel 23a wordt *goedgekeurd*.

Artikel 23b.

De heer DE KRUYFF. Welke is de bedoeling van dit artikel? Heeft het bestuur dan thans de daarin omschreven bevoegdheid niet?

De heer SEYFFARDT. Omtrent dit artikel geldt hetzelfde wat de Voorzitter zoo even omtrent art. 23a heeft gezegd. Het geld, dat in de kas over is, wenscht het bestuur zooveel mogelijk ten bate der leden te besteden. Niet elk jaar zullen prijsvragen kunnen worden uitgeschreven. Maar daarom zijn er toch ook andere zaken, die voor de leden van groot belang zijn. Zoo zal het misschien mogelijk wezen aan de leden een dislocatiekaart van het leger te bezorgen, waarvan de kosten uit de kas kunnen worden betaald. Voor de leden in Indië zullen andere zaken nuttig kunnen zijn. In elk geval is het doel van dit artikel om mogelijke overvloed in de kas geheel te doen strekken ten nutte der leden.

Artikel 23b wordt hierop zonder hoofdelijke stemming *goedgekeurd*.

Bijvoeging bij artikel 25.

De VOORZITTER: Van het recht van introductie heeft het bestuur steeds gebruik gemaakt, wanneer het te pas kwam. Wij hebben het echter wenschelijk geacht om, nu het reglement toch gewijzigd wordt, daarin een speciale bepaling omtrent dit recht op te nemen.

De wijziging van art. 25 wordt hierop zonder hoofdelijke stemming *goedgekeurd*.

De VOORZITTER: Hiermede zijn al de wijzigingen in het reglement afgehandeld. Hoofdelijke stemming over het geheel zal wel door niemand worden verlangd, zoodat de wijzigingen kunnen beschouwd worden als te zijn gearresteerd.

Mag ik de heeren stemopnemers wel bedanken voor de door hen verrichte taak.

III. Aan de orde is thans de voordracht van den heer F. A. V. W. H. VAN TUERENHOUT, kapitein der infanterie, over den TOESTAND VAN HET OFFICIERSKORPS DER LANDMACHT EN DE MIDDELEN TOT VERBETERING.

De heer VAN TUERENHOUT: Niemand, die met den toestand van het officierskorps der landmacht bekend is, zal willen beweren, dat deze in elk opzicht bevredigend genoemd mag worden.

Immers, bij verschillende wapens bestaat een belangrijk incompleet aan officieren en dit op zich zelf is reeds een ongunstig verschijnsel. Ook heeft men in de laatste jaren bij herhaling de bewering kunnen hooren, dat onder de officieren een zekere *malaise* veld wint. Indien deze bewering juist is, mag dit zeker niet anders dan bedenkelijk heeten.

Een frissche, opgewekte geest toch in het officierskorps is een zaak van de hoogste waarde. De officieren zijn de ziel van het krijgswezen en hoe kan dit — het lichaam — flink en tot langdurige en groote krachtsinspanning in staat zijn, wanneer de ziel niet sterk en gezond is of de noodige veerkracht mist.

De vraag, of er werkelijk *malaise* onder de officieren heerscht d. w. z. of die frissche, opgewekte geest in het officierskorps bedreigd wordt, die zoozeer noodig is om de officieren op den duur hun functiën, die in tijd van vrede dikwerf weinig geestverheffend en zeer tijdroovend zijn, met dien ijver en die stiptheid te doen vervullen, welke onmisbaar zijn om ons krijgswezen zooveel mogelijk tot volmaaktheid te brengen en in dien toestand te houden, is voor een categorische beantwoording m. i. niet vatbaar. Men zou toch daartoe ieder lid van het korps dienaangaande moeten hooren, ten einde uit al de ontvangen antwoorden een conclusie te trekken. Wel echter valt op verschillende factoren te wijzen, die ontegenzeggelijk een ongunstigen invloed in dit opzicht uitoefenen. Als zoodanig is in de eerste plaats te noemen de langdurige vredestoestand, waarin wij het voorrecht hebben te verkeeren.

Ik vrees niet verkeerd te worden begrepen, wanneer ik dien factor hier noem. Het ligt in de verste verte niet in mijn bedoeling te wenschen, dat daarin verandering kome ter wille van den geest onzer officieren.

Maar zeker zal dit overigens gelukkig feit minder goed werken op het officierskorps, vooral in een leger als het onze

met zijne geringe vredessterkte. Hieraan is ook voornamelijk te wijten het bestaand gebrek aan kader en aan vrijwilligers — een gebrek, dat insgelijks nadeelig terugwerkt op de officieren.

Waar vroeger bij alle afdeelingen ten minste grootendeels beproefde onderofficieren en korporaals gevonden werden, die men kende en waarop men vertrouwen kon, en een grooter of kleiner getal vrijwilligers, die een aantal jaren bij dezelfde afdeeling bleven, heeft men nu voor een groot deel jong en weinig bedreven kader, dat herhaaldelijk afwisselt; terwijl de vrijwilligers meer en meer uitzondering worden en, behalve enkelen, die op bevordering dienen, in den regel niet de beste elementen zijn. De taak der officieren, voornamelijk van de kapiteins en luitenants, wordt hierdoor ontegenzeggelijk verzwaard. Zij moeten zich thans, om de zaken goed te doen marcheeren, met tal van details van den dienst inlaten, die eigenlijk tot den werkkring van het kader behooren.

Een ander gevolg van den langdurigen vredestand is, dat de militaire stand hoe langer zoo meer buiten de natie komt te staan, dat het leger van het volk vervreemdt. Dit is een kwade zaak; want niets doet een stand meer liefhebben — maakt, dat de verplichtingen en lasten, aan dien stand verbonden, opgewekter en blijmoediger worden gedragen dan het bewustzijn, dat die stand in aanzien is en zij, die er toe behooren, reeds om hun betrekking geconsidereerd worden. Die wetenschap geeft zelfvertrouwen en opgewektheid; terwijl het tegenovergestelde er toe zal leiden, dat men zich gedrukt voelt en gaat twifelen aan eigen kracht.

De oorzaak van de betrekkelijk geringe mate van aanzien, die tegenwoordig de militaire stand en dus ook de officiersbetrekking in vergelijking met verschillende andere betrekkingen heeft, is evenwel geenszins *nitsluitend* in den langdurigen toestand van vrede te zoeken. Er is nog een omstandigheid, die hier haar ongunstigen invloed doet gevoelen en m. i. ook in andere opzichten ongunstig moet werken op den geest van het officierskorps n. l. de omwenteling, die in de laatste tijden alom op maatschappelijk gebied heeft plaats gevonden. Tal van maatschappelijke verhoudingen zijn geheel anders geworden dan zij eertijds

waren. Geld wordt hoe langer hoe meer de spil, waar alles om draait. De groote meerderheid der menschen streeft tegenwoordig met koortsachtige drift om steeds hooger te klimmen op de maatschappelijke ladder, ten koste vaak van gezondheid en levensgeluk. Bovendien zijn bijna alle levensbenoodigdheden zeer belangrijk in prijs gestegen; terwijl daarentegen de behoeften over het algemeen zeer zijn toegenomen. Wij, menschen van dezen tijd, zijn meer weelde gewoon dan onze ouders en grootouders op onzen leeftijd, en aan weelde gewent men even goed, of liever gemakkelijker dan aan ontzegging. Wat vroeger *weelde* heette is thans *behoefte* geworden en dit geldt voor verreweg de meeste standen. De officiersstand kan zich aan die wet niet onttrekken.

Het zal wel niet noodig zijn uit te weiden over de noodzakelijkheid voor den officier om zijn stand op te houden. Immers, vooral in den tegenwoordigen tijd, is die voorwaarde onmisbaar zoowel tot handhaving van het noodige prestige tegenover zijn ondergeschikten, als ook om bij de burgers de achting voor den militairen stand te doen blijven bestaan, welke een der grondpijlers is der inwendige kracht van een leger. Intuschen heeft zijn bezoldiging geen gelijken tred gehouden met de klimmende eischen, die hem daartoe gesteld zijn. Hierbij komt nog, dat de vooruitzichten op bevordering en daarmede op verbetering van positie steeds minder geworden zijn. De officiersstand is op die punten, in vergelijking met verschillende andere maatschappelijke betrekkingen, in de laatste tijden werkelijk er niet op vooruitgegaan. Daarentegen zijn, tengevolge van de kolossale omwenteling, die in de tweede helft dezer eeuw op het gebied der krijgskunst heeft plaats gegrepen, de eischen, die thans aan den officier gesteld moeten worden, veel hooger dan weleer. En dit geldt niet slechts de eischen tot zijn aanstelling; maar het strekt zich uit over zijn geheele loopbaan. De betrekking van officier is in den tegenwoordigen tijd inderdaad een zeer moeilijke betrekking, die voortdurende toewijding en aanhoudende inspanning noodig maakt: dit wordt in ons land lang niet genoeg beseft. Mij dunkt het dus wel verklaarbaar, dat 't voor hem, die deze betrekking naar zijn

beste vermogens trouw en ijverig waarneemt, hard is te zien, hoe zijn tijdgenooten, die een andere loopbaan kozen, hem nagenoeg altijd in materieel welzijn soms zelfs in consideratie ver vooruit zijn. Ziedaar, naar mijn gevoelen, eenige redenen, die het vermoeden wettigen, dat er wel degelijk grond bestaat voor de aangevoerde bewering.

De vraag is nu, door welke middelen aan het leger op den duur het bezit van een goed en voltallig officierskorps verzekerd zal kunnen worden. De beantwoording van die vraag komt mij voor een zaak van groot gewicht te zijn en ik heb me daarom voorgenomen thans mijne denkbeelden dienaangaande uiteen te zetten. Geenszins wil ik beweren, dat de door mij aan te geven middelen juist de beste zullen zijn. Zelfs zou 't bij onderzoek kunnen blijken, dat zij niet allen zonder bezwaar zijn toe te passen. Ook dan echter kan de mededeeling er van nog haar nut hebben. De bespreking, die daardoor, naar ik hoop, uitgelokt zal worden, zal allicht eenige goede aanwijzingen bevatten voor hen, wier taak het is te zorgen, dat 's lands weermiddelen in den best mogelijken staat verkeerden. En op die wijze kan ons streven bevorderlijk zijn aan het waarachtig belang van leger en staat!

Om op den duur een voltallig korps officieren te hebben, dat geheel bestaat uit mannen, die in allen deele geschikt zijn voor hun taak en hun betrekking liefhebben, acht ik het noodig te zorgen dat:

1°. Het leger, en dus ook het officierskorps, de hoogst mogelijke mate van aanzien en populariteit geniete;

2°. de aanvulling van het officierskorps zoodanig geregeld worde, dat allen, die den officiersrang willen verkrijgen, daartoe op eenvormige wijze worden opgeleid en dat voor de benoeming van officier een ieder aan dezelfde eischen moet voldoen;

3°. een stelsel van bevordering gevolgd worde dat, met de meeste waarborging van individueele belangen, zooveel doenlijk zekerheid geeft, dat ieder officier voor het vervullen der aan zijn rang verbonden functiën in allen deele geschikt zij;

4°. de bezoldiging en de pensioenen goed geregeld zijn, en

voor hen, die ongeschikt worden voor de waarneming hunner functiën, op de best mogelijke wijze worde gezorgd;

5°. alles gedaan worde om den dienst der officieren te ver-
aangenamen en zoodanig in te richten, dat zij geschikt zijn en
blijven voor hun moeilijke taak in oorlogstijd.

Ik zal er thans toe overgaan die verschillende punten achter-
eenvolgens te behandelen.

1°. *Het leger moet bij de natie de hoogst mogelijke mate van
aanzien en populariteit genieten.*

Dit punt noemde ik het eerst zoowel, omdat het in mijn
oog het voornaamste is, alsook omdat al de volgende hiermede
in nauw verband staan en op de mate van aanzien en popula-
riteit, die aan het officierskorps ten deel valt, een onmisken-
baren invloed zullen hebben. Immers, naarmate de aanvulling
van het officierskorps beter geregeld is en meer algemeen de
overtuiging bestaat, dat ieder lid van dat korps de volkomen
geschiktheid bezit voor de functie, die hij bekleedt; naarmate
de officieren beter bezoldigd worden en ook later beter voor
hen wordt gezorgd, zal ook het aanzien en de populariteit der
officieren toenemen. En het spreekt toch wel van zelf dat, wan-
neer het officierskorps hoog in aanzien staat, de lust om daar-
van deel uit te maken insgelijks zal toenemen m. a. w. dat
voor de aanvulling er van beschikt zal kunnen worden over
meerdere en betere stof.

Bij onze marine bestaat geen gebrek aan stof voor officieren. Maar
de marine is bij het volk meer geliefd dan de landmacht. Wij
hebben nog onlangs een onzer volksvertegenwoordigers in de
Tweede Kamer als zijn gevoelen hooren mededeelen, dat onze
marine bij het geheele volk populair is en dat het hart van
het volk er voor klopt met het oog op onze historie en den
roem en de lauweren, door haar behaald. Ik wil allerminst op
die welverdiende populariteit iets afdingen: *met* het volk gevoel
ik in dit opzicht geheel mede. Waar ik allcen met bescheiden-
heid op wil wijzen d. i., dat het *leger* voor de handhaving onzer
vrijheid en de verdediging van ons land en — als pépinière
van het Indisch leger — ook van de koloniën evenzeer noodig

is als de marine en dat het gelijk recht heeft op erkenning; al springt *in gewone tijden* het nut van het leger wellicht minder in het oog dan dat der marine.

Het beste, ik voor mij geloof het *eenige* middel om het volk dienaangaande tot goede gedachten te brengen is, naar mijn gevoelen, de invoering van den persoonlijken dienst bij de militie. Ik mag hier niet uitweiden over de vele voordeelen, die uit deze grootsche hervorming voor volk en leger zouden voortspruiten en bepaal er mij dus toe om als mijn overtuiging uit te spreken, dat daarmede de bestaande scheidsmuur tussehen leger en volk noodzakelijk moet verdwijnen.

Slechts nog één voordeel van den persoonlijken dienst zij 't mij vergund hier in het licht te stellen.

Een ieder zal gaarne, zoal niet de noodzakelijkheid dan toch zeker de hooge wenschelijkheid beamen voor onze levende strijdkrachten om te kunnen beschikken over een behoorlijk aantal bruikbare militie-officieren, die later als officieren bij de schutterijen kunnen optreden. Vooral voor ons leger met zijn groote verschillen in oorlogs- en vredessterkte zou het bezit van zulke officieren een onschatbare waarde hebben. Welnu, de eenige wijze om ze te verkrijgen is de invoering van den persoonlijken dienst bij de militie. Daardoor zullen ontwikkelde jongelieden in de gelederen komen, die uitmuntende stof opleveren voor vorming van dergelijke officieren. En men zegge nu niet, dat de werkelijke dienstdienst onzer militie hiervoor te kort is. In Duitschland en in Oostenrijk worden ook wel in één jaar reserve officieren uit de dienstplichtigen gevormd — zou dit dan bij ons niet mogelijk wezen?

Aangenomen, dat zich bij elke compagnie onder de dienstplichtigen, die met groot verlof zijn, slechts één officier bevond, dan zou de vredesorganisatie dezer afdeelingen reeds met één officier verminderd kunnen worden. Behalve de groote bezuiniging die hieruit zou voortvloeien — immers deze officieren behoeven, als zij niet in werkelijken dienst zijn, ook niet betaald te worden en voor het geval eener mobilisatie valt er met genoegzame zekerheid op hen te rekenen — werden de kansen op bevordering voor de luitenants op die wijze aanzienlijk verbeterd. Het

geheele officierskorps zou hiermede gebaat zijn, maar niet minder de Staat, daar de officieren dan op jeugdiger leeftijd voor den kapiteinsrang in aanmerking zouden komen. Wanneer ik nu nog wijs op het belang, dat de schutterijen bij de instelling der militie-officieren zouden hebben, omdat deze een uitstekend middel is om hen tal van bruikbare officieren te verschaffen, dan meen ik mij ontslagen te mogen rekenen van de taak om nog verder breedvoerig het groote nut te betoogen dat, uit dit oogpunt beschouwd, de invoering van den persoonlijken dienst zou hebben.

2°. *De wijze van aanvulling van het officierskorps.* Het ligt niet in mijn bedoeling mijn denkbeelden omtrent dit onderwerp hier in bijzonderheden uit een te zetten. Na de even schoone als belangrijke beschouwingen, die de heer van Dam van Isselt daarover in deze vergadering een paar jaren geleden geleverd heeft, komt mij dit niet noodig voor; want in hoofdzaak stem ik met die beschouwingen in. Ik zal mij er dus toe bepalen in zeer algemeene trekken aan te geven, wat ik in dit opzicht gewenscht acht.

Alle officieren behooren m. i. in den tegenwoordigen tijd een zelfde mate van algemeene kennis en ontwikkeling te bezitten. Een gevolg hiervan is, dat een ieder, om officier te kunnen worden, aan dezelfde eischen van algemeene kennis moet voldoen, en deze kennis dient zooveel mogelijk aan de inrichtingen van openbaar onderwijs verkregen te worden. Ik zou meenen, dat een diploma van eindexamen eener hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus en het met goed gevolg doorloopen van den cursus aan een gymnasium aanspraak moet geven om tot het militair vak-onderwijs, dat aan eene of meer militaire scholen gegeven wordt, te worden toegelaten. Ten einde aan de jongelieden, wier ouders niet de middelen of de gelegenheid hebben om hen de lessen aan een hoogere burgerschool of gymnasium te doen volgen, de mogelijkheid niet te onthouden om zich voor de toelating op een militaire school te bekwamen, kunnen eene of twee cadet-tenscholen dienen, bij voorkeur gevestigd in plaatsen, waar partij getrokken kan worden van de leerkrachten van het middelbaar onderwijs. Ook voor de cadetten zou echter het vorenbedoelde diploma een eisch moeten zijn tot toelating op een militaire school. Al de officiers-adspiranten, dus ook de cadetten, zouden, alvorens tot

het onderwijs aan een militaire school toegelaten te kunnen worden, eerst een tijd als soldaat en in de graden van korporaal en onderofficier in het leger dienst gedaan moeten hebben. Op de militaire scholen worden alle militaire kundigheden onderwezen, die ieder officier bezitten moet, en zij, die het eindexamen met goed gevolg afleggen en door de officieren waardig gekeurd zijn om in hun midden te worden opgenomen, worden tot officier benoemd. De officieren, bestemd voor de artillerie of genie, gaan nu naar een technische school, waar zij de noodige technische kennis kunnen opdoen. Ook hier wordt een eindexamen afgenomen. Zij, die daaraan niet voldoen, kunnen alsnog bij de infanterie of cavalerie overgaan, of hun ontslag krijgen, wanneer zij dit mochten verkiezen.

Een bedenking, die tegen dit stelsel van aanvulling van het officierskorps wellicht zal worden ingebracht, is, dat men daarmee gevaar loopt het benodigd getal officieren van goed gehalte niet te krijgen. Ik geloof, dat dit geheel zal afhangen van de wijze, waarop de positie van den officier geregeld wordt. Wel is waar zullen in het door mij aangeprezen stelsel de onderofficieren niet op de wijze als thans den officiersrang kunnen bereiken; doch hierin zie ik juist een voordeel. Die wijze strekt m. i. ten nadeele van het onderofficierskorps en leidt tot uitputting er van. Daartegenover staat echter, dat ik de toegangsdeur tot den officiersrang wijd opengesteld zou wenschen te zien voor al degenen, die zich aanvankelijk een ander levensdoel gesteld hebben en hiertoe hun studiën aan een hogere burgerschool, gymnasium, hooge school of aan de polytechnische school gemaakt hebben; doch die later zich alsnog aan den militairen stand willen wijden. Zoo doende houd ik mij overtuigd dat, indien slechts de positie van den officier begeerlijk gemaakt wordt, vele jongelieden zich later nog tot de militaire carrière zullen wenden, voor wie dit thans genoegzaam ondoenlijk is. Tal van anders ondervinden dagelijks de moeilijkheid om hun zoons een behoorlijke maatschappelijke positie te bezorgen: vele jonge menschen zien zich bij de aanvankelijke keuze van een betrekking teleurgesteld en voor deze zal het vaak een uitkomst zijn, als de officiersrang dan nog voor hen bereikbaar is. En dit zullen

zeker niet de minst goede elementen zijn. Tot staving van mijn gevoelen verwijs ik naar hetgeen hier vroeger reeds aangehaald werd uit het bekende rapport van mijn vriend, kapitein Krantz, over de inrichtingen voor militair onderwijs in Duitschland.

Het bestaande systeem der opleiding tot officier heeft in mijn oog vooral dit tegen, dat daarbij onderscheid gemaakt wordt tusschen de verschillende wapens. Ik begrijp niet, waarom in de toekomst voor de infanterie alleen de officieren *wel*, voor de andere wapens daarentegen *niet* bij de korpsen gevormd kunnen worden. Mij dunkt de tijd is voorbij, waarin gesproken kon worden van wetenschappelijke en niet wetenschappelijke wapens. Tegenwoordig moeten de officieren van *alle* wapens wetenschappelijke mannen zijn en ik acht het niet billijk tegenover een wapen, wanneer aan zijn officieren mindere eischen gesteld worden dan aan die van andere wapens.

Zulk een regeling heeft echter, behalve dat ze mij niet rationeel voorkomt, nog een ander bezwaar. Ik meen daarin den eenigen grond te moeten zoeken, waarop de ongelijke bezoldiging der officieren van verschillende wapens alsnog verdedigd zou kunnen worden: een andere is mij ten minste niet bekend. Nu lijdt het m. i. geen twijfel, of de beste krachten zullen zich bij voorkeur niet wenden naar het wapen, waarvoor de eischen, doch waarbij daarentegen ook de bezoldigingen het geringst zijn. Het officierskorps der infanterie loopt op die wijze gevaar om in gemiddeld wetenschappelijk gehalte achter te staan bij de officierskorpsen van andere wapens en dit acht ik een groot nadeel.

De generaal Lewal schreef eenmaal: *Une des causes de la décadence des armées, c'est le peu de considération accordée à l'infanterie. Tout doit tendre à mettre l'infanterie très en honneur et à y attirer les officiers capables*

Waarop ik hier nog wil wijzen is, dat de bestaande regeling der aanvulling van het officierskorps dreigt het verschil in gemiddeld gehalte tusschen de officieren der infanterie en die der andere wapens in de toekomst nog grooter te doen worden. Bij de artillerie ontbreken thans veel officieren — naar ver-

houding meer dan bij de infanterie. Zoolang niet de eischen voor alle officiersadspiranten dezelfde zijn, loopt men gevaar dat, om aan dit groot incompleet te gemoet te komen, aan de militaire academie het getal plaatsen voor de artillerie vergroot en daarentegen — want de academie heeft maar een beperkt productievermogen, waarvan het maximum, meen ik, bereikt is — dat voor de infanterie ingekrompen wordt. Wanneer het noodig geacht wordt kan men immers uit de korpsen meer officieren voor de infanterie trekken, als de eischen maar wat minder hoog gesteld worden.

Eindelijk ben ik van gevoelen, dat wettelijke regeling van de opleiding tot officier een noodzakelijkheid is. Geheel ben ik 't eens met de gronden, die een zevental mannen, wier namen op het gebied van onderwijs een uitnemenden klank hebben en waartoe ook de hooggeachte voorzitter dezer Vereeniging behoort, onlangs in een adres aan den Koning, aanvoerden tot ondersteuning van hun verzoek om het militair onderwijs ter opleiding tot officier in zijn vollen omvang bij de wet te regelen: dit komt mij voor te zijn een dringende eisch des tijds.

3°. *Het stelsel van bevordering.*

Het is een moeielijk punt, waartoe ik thans genaderd ben en, wanneer ik mij verstout mijn inzichten daaromtrent mede te deelen, dan begin ik met op den voorgrond te stellen dat er m. i. veel waarheid ligt in het gezegde: het zoeken naar een stelsel van bevordering, dat in allen deele voldoet, heeft veel van het zoeken naar den steen der wijzen.

De zaak is vooral lastig, omdat bij de regeling der bevorderingen met zeer uiteenlopende belangen rekening gehouden moet worden. Zoo spreekt 't b. v. wel van zelf, dat het in 't belang van 't leger is om geen te oud officierskorps te hebben. Om in die richting te streven moet het worden aangemoedigd, dat de officieren niet al te lang blijven medeloopten, zooals men dat wel noemt. Maatregelen, die hieraan bevorderlijk kunnen zijn, leiden echter noodzakelijk tot vermeerdering van uitgaven, en vinden dus tegenstand met het oog op 'slands financiën. Hetzelfde verschijnsel ontmoeten wij bij de regeling der tractementen enz. In den regel wordt zulk een strijd be-

schouwd als te bestaan tusschen individueele belangen — de belangen der betrokken personen — aan de ééne en het belang van den Staat aan de andere zijde. Een dergelijke beschouwing pleit echter niet voor een ruime opvatting van het vraagstuk. Het staatsbelang maakt een leger noodig, want anders zou 't er zeker niet zijn. Immers de Staat, als zoodanig, onderhoudt niets als voorwerp van weelde of van genoegen. Is nu het leger een noodzakelijk deel van het staatsorganisme, dan vordert het belang van den Staat ook, dat dit leger goed is, dat de toestanden in dit leger gezond zijn. Zoolang dat niet het geval is — en het zal niet het geval zijn, wanneer het benoodigd aantal officieren niet aanwezig is, of wanneer *die* goede stemming in het officierskorps mocht ontbreken, welke daarin onmisbaar is om het op den duur op de hoogte te doen wezen van zijn taak — zoolang kan niet gezegd worden, dat het leger goed, dat de toestand gezond is.

Nu weet ik zeer goed, dat de uitgaven voor het krijgswezen niet onbepaald opgevoerd kunnen worden. Ofschoon het in deze vergadering niet noodig zal zijn een betoog te leveren voor de juistheid der stelling van den verdienstelijken strijder voor een behoorlijke verzekering onzer weerbaarheid, onzen onvergetelijken Stieltjes, *dat een goed verdedigingsstelsel de beste geldbelegging is*, zoo zal men tevens toch gaarne erkennen, dat er voor uitgaven ten bate van het krijgswezen een grens bestaat, die niet mag worden overschreden. Het bepalen dier grens is het werk van hen, die met de regeeringstaak belast zijn. Het is echter naar mijn wijze van zien, een verkeerde redeneering te zeggen: het leger moet *zoo* sterk zijn en voor de instandhouding van dat leger kan niet meer dan zooveel besteed worden. De inrichting van het krijgswezen moet geregeld worden in verband met de financieele krachten van den Staat, en de legersterkte behoort niet meer dan noodig te worden opgevoerd. Maar wat men heeft moet in allen deele goed wezen. Het land zal beter gediend zijn met een kleiner leger, dat goed is samengesteld, dat voltallig is, voltallig gehouden kan worden en deugdelijke kaders heeft, dan met een grooter leger, dat reeds in gewone tijden een incompleet op de organieke sterkte vertoont, waarvoor geen

behoorlijke aanvulling beschikbaar is en waarvan de kaders, hetzij in getalsterkte, hetzij in gehalte, niet voldoen aan de te stellen eischen. Dit is het standpunt, waarop ik mij in mijn volgende beschouwingen zal plaatsen. De strekking mijner voorstellen is, aan het leger het benoodigd aantal officieren van goed gehalte duurzaam te verzekeren; in een becijfering der hiervoor noodige uitgaven zal ik mij niet verdiepen. Mocht men soms denken, dat ik mij op die wijze de taak gemakkelijk maak, dan stel ik de vraag, of dan ten aanzien van soortgelijke onderwerpen van staatszorg anders gehandeld wordt? Wordt, om een voorbeeld te noemen, bij het onderwijs een bezoldiging gehandhaafd, wanneer het blijkt dat voor een betrekking wegens te geringe betaling geen geschikt functionaris te vinden is? Ik geloof het niet. De geldquaestie kan wel in rekening komen bij het bepalen van het *getal* inrichtingen van onderwijs, dat de staat opricht of in stand houdt; maar is dit eenmaal vastgesteld, dan wordt gezorgd, dat het benoodigd personeel er komt. Men begrijpt, dat hiervoor een behoorlijke bezoldiging noodig is en deze wordt dan ook gegeven. Toen eenige jaren geleden de rechterlijke organisatie gewijzigd werd, ging men tevens tot vermindering van het aantal rechtbanken over; maar de Staat, overtuigd dat de rechterlijke ambtenaren te karig bezoldigd waren, bracht hierin met onbekrompen hand verbetering. Ditzelfde meen ik, dat ook ten aanzien van de officieren gevraagd mag worden. Niemand kan meer dan ik waarde hechten aan goed onderwijs en flinke onderwijskrachten. Ik ben er geen oogenblik naijverig op, dat onze onderwijzers en leeraars, dat de ambtenaren der rechterlijke macht flink bezoldigd worden; maar hetzelfde komt m. i. ook aan de officieren toe, die op hun beurt aan den lande belangrijke diensten bewijzen en voor het welzijn van den Staat al hun krachten, des vereischt ook hun leven veil hebben. Het is zoowel een eisch van billijkheid als van welbegrepen staatsbelang, dat aan *die* voorwaarde ook ten hunnen aanzien voldaan worde.

Er bestaat sedert lang een streven om de legersterkte te verhoogen. Natuurlijk, dat elke verhooging van het militiecontingent ook de jaarlijksche uitgaven voor het leger doet toenemen.

Naar het oordeel van velen zou echter bij invoering van den persoonlijken dienst bij de militie, door een doelmatige regeling van den schutterplicht, zonder, of althans zonder belangrijke verhooging van het militiecontingent een legersterkte voor het geval van oorlog verkregen kunnen worden voldoende voor de behoefte. Anderen — ik wijs hier op de laatste brochure van den oud-minister den Beer Poortugael — meenen ditzelfde te kunnen bereiken door verlenging van den militieplicht, waarvoor dan echter grondwetswijziging noodig is. En nu rijst de vraag, of het niet een groot voordeel zou wezen, als het zoo uitgespaarde geld voor de kaders van het leger besteed kon worden. „De quaestie van het gehalte der kaders,” zeide eenmaal de afgevaardigde Corvetto in het Italiaansch parlement, „is voor het leger een levensquaestie.”

Tot de bevordering terugkeerende — een vraagstuk, dat tegenwoordig niet enkel in *ons* land aan de orde is — geloof ik, dat het hoofdverschil tusschen hen, die aan dit onderwerp meer bijzonder hun aandacht wijden, daarin te zoeken is, dat enigen meer uitbreiding willen gegeven zien aan de zoogenaamde *bevordering bij keuze* — die dan mogelijk beter bestempeld wordt met de uitdrukking *buitengewone bevordering* of *bevordering naar verdienste*; terwijl anderen meer zijn voor bevordering naar ancienniteit. Voor diegenen mijner hoorders, die met onze bevorderingswet minder bekend zijn, wil ik hier even aanstippen, dat bij ons *een zesde* der openvallende plaatsen in de rangen van 1sten luitenant en kapitein kan worden aangevuld bij *keuze* uit zoodanige officieren, die boven anderen uitmunten door bijzondere talenten, kennis, geschiktheid en aanleg, door meerdere beoefening der tot hun vak betrekkelijke wetenschappen, door aanhoudend loffelijk gedrag en dienstijver, door verdienstelijke verrichtingen, en waarvan men, tengevolge van de opvolgende rapporten, de verzekering heeft, dat zij bijzondere geschiktheid bezitten om in hoogere rangen nuttige diensten te kunnen bewijzen; terwijl de bevordering tot de hoogere rangen geschiedt uit de meest geschikte officieren van den naastvoorgaanden rang dus geheel bij *keuze*. Feitelijk evenwel werd tot dusverre bevordering bij *keuze* slechts bij hooge uitzondering toegepast en

dus zeer weinig gebruik gemaakt van de bevoegdheid, welke de wet te dien aanzien geeft.

Mijns inziens staat het vast, dat in ons stelsel van bevordering en ontslag verandering zal moeten komen. Dit vraagstuk eischt, naar mijn oordeel, dringend een spoedige oplossing. Tengevolge van de in 1881 ingevoerde nieuwe legerorganisatie zijn de vooruitzichten op bevordering der officier van bijna alle wapens minder gunstig geworden dan zij waren en zoo bijzonder schitterend waren ze waarlijk toch al niet. Volgens officieele mededeeling zullen, als gevolg van die organisatie, eerlang een twintigtal dienstjaren als officier worden gevorderd, alvorens de luitenant den kapiteinsrang zal kunnen bereiken en zal de kapitein eerst na een vijftiental dienstjaren als zoodanig tot majoor kunnen opklimmen. Rekent men nu, dat de benoeming tot officier gemiddeld op 20 tot 22 jarigen leeftijd plaats vindt, dan blijkt dat de nieuw benoemde kapitein 40 tot 42, de nieuwbenoemde majoor 55 tot 57 jaar oud zal zijn. Is het te verwonderen, dat een groot deel der officieren ontmoedigd is door zulke vooruitzichten, vooral wanneer men het oog houdt op het bedrag der tractementen, waarop ik later terugkom. Doch er is meer, waarop hier gelet moet worden. Den functiën van den luitenant, den compagnies-, den bataljons- en den regiments-commandant verschillen onderling zoozeer, dat men, door al te lang in de ééne functie te blijven gevaar loopt de geschiktheid voor de volgende te verliezen. Ik geloof niet, dat *in den regel* zij, die twintig der beste jaren van hun leven in den luitnantsrang gesleten hebben, nog flinke compagnies-commandanten zullen wezen, en vooral niet dat officieren, die vijfendertig jaren in de subalterne rangen gediend hebben, nog de noodige eigenschappen voor den hoofd-officiërsrang zullen bezitten. Zie ik in deze juist, dan is wijziging der bestaande regeling op de bevordering en het ontslag ook in 's lands belang hoog noodig.

De voorstanders eener ruimere toepassing van bevordering naar verdienste gronden zich dan ook voornamelijk op de behoefte aan jeugdige hoofdofficieren. Het bezit van jeugdige hoofdofficieren — mannen in de kracht van het leven met de aan

hun leeftijd eigen energie en helderheid van geest, is ontegenzeggelijk voor het leger van groote waarde. Zal men deze echter verkrijgen door buitengewone bevordering op ruimere schaal? Ik meen dit te moeten betwijfelen. Mij komt het voor dat het middel op den duur erger zou blijken dan de kwaal. Immers het mag de bedoeling niet enkel wezen om op een gegeven oogenblik jeugdige hoofdofficieren te hebben, maar wel om op den duur in het bezit te zijn van een korps goede hoofdofficieren, krachtig en opgewekt genoeg voor de moeilijke taak, die ingeval van oorlog voor hen weggelegd is; en juist dit zal m. i. op de aangeduide wijze niet bereikt worden. Men behoeft bij het beperkt aantal hoofdofficieren, dat ons leger telt, niet lang op eenigszins ruime schaal buitengewoon te bevorderen, om verreweg het grootste gedeelte der hoofdofficiersplaatsen met betrekkelijk jeugdige mannen te bezetten. Is dit echter eenmaal geschied, dan zal de promotie ook voor geruimen tijd zoo goed als gestremd zijn. Niet alleen zal dan de bevordering naar ancienniteit illusoir worden, maar ook voor hen, die volgens de aangenomen regels voor een buitengewone bevordering in aanmerking zouden komen, zal de mogelijkheid hiertoe niet bestaan wegens gebrek aan vacatures. In de hoogere rangen is 't langer uit te houden dan in de lagere. De aanvankelijk jeugdige hoofdofficieren zullen langzamerhand oud worden, doch met hen ook degenen, die eerst bevorderd zouden kunnen worden als zij weg zijn. Zoo zal men dus binnen een korter of langer tijdsverloop niet alleen toch weer oude hoofdofficieren, maar tevens een grootendeels oud officierskorps hebben. En dit laatste is als een groot kwaad te beschouwen. De officier in actieven dienst is in dit opzicht niet te vergelijken met andere ambtenaren. Waar deze bruikbaar blijven, zoolang zij nog maar een helder hoofd en voldoende werkkraacht bezitten, vordert de actieve dienst eigenschappen van geest en karakter, en stelt hij ook vooral aan het fysiek eischen, die bij de meesten bij het stijgen der jaren snel afnemen.

Neen, ruimere toepassing van buitengewone bevordering is, naar mijn overtuiging, de weg niet om ten allen tijde een be-

trekkelijk jeugdig korps hoofdofficieren te hebben. De oplossing van het vraagstuk moet — behalve in een betere verhouding tusschen het getal luitnants- en kapiteinsplaatsen, te verkrijgen door aanstelling van militieofficieren — gezocht worden in een *geregelden uitval*, d. w. z. er moeten maatregelen genomen worden om de officieren, wanneer zij een aantal jaren gediend hebben, het verlaten van het leger te vergemakkelijken. Hun die, zonder daarom nog aan bepaalde gebreken te lijden, zich minder geschikt beginnen te gevoelen voor den militairen dienst, moet de gelegenheid gegeven worden om op een behoorlijke wijze dien dienst te verlaten. Dat is het middel om in alle rangen, ook in de hoogere, steeds personen te kunnen hebben, die geheel geschikt zijn voor hun moeilijke taak in oorlogstijd. Dit heeft men o. a. in het practische Engeland begrepen, waar, juist met het oog op de noodzakelijkheid om een geregelden uitval te bevorderen, in 1877 het nemen van pensioen zeer gemakkelijk gemaakt werd. De *Royal warrant for promotion and retirement*, die ik hier op het oog heb, had ten doel, de ongunstige kansen op bevordering voor de officieren te verbeteren, jongere menschen in de hoogere rangen te brengen en, hetzij door vrijwillige, hetzij door verplichte pensionneering, tot de normale kansen op bevordering terug te komen. Het nemen van pensioen moest daartoe aangemoedigd en het aantal voor pensioen vereischte dienstjaren ingekrompen worden.

Om het eerste te bereiken werd toegestaan om in plaats van een jaarlijksch pensioen een kapitaal voor eenmaal (*gratuity*) te kiezen. Als beginsel nam wijders de wet aan, dat de bedragen der pensioenen en uit te betalen kapitalen enkel van den diensttijd en niet van den bekleeden rang afhankelijk zouden zijn. Na 12, 16 en 18 dienstjaren — te rekenen van het twintigste levensjaar — bedragen de sommen, waarop de officieren aanspraak kunnen maken, resp. f 14.400, f 19.200 en f 24.000. Na twintigjarigen dienst krijgen zij recht op een jaarlijksch pensioen van f 2400 of een overeenkomstig kapitaal, benevens een rangsverhooging. Ook op Italië wil ik nog wijzen. Daar werd verleden jaar bij de wet aan officieren uit het leger na een beperkt aantal dienstjaren de gelegenheid opengesteld

om met gedeeltelijk pensioen als officier bij de reserve over te gaan. Naar mijn meening zou in een dergelijken maatregel ook voor ons de oplossing van het vraagstuk te zoeken zijn. Het aantal dienstjaren, dat onze wet eischt om recht op pensioen te verkrijgen — nl. 40, beginnende de diensttijd eerst te rekenen met het 19^e levensjaar — is te groot. Tot voor korten tijd werden de bezwaren, die uit deze bepaling met het oog op een geregelde bevordering voortvloeiden, minder gevoeld, eensdeels omdat tijdens den Belgischen opstand tal van officieren eerst op rijperen leeftijd als zoodanig benoemd waren en alleen daarom reeds niet in aanmerking kwamen voor hogere rangen, anderdeels omdat allen, die gedurende die campagnejaren gediend hadden — daar oorlogsjaren voor het recht op pensioen dubbel tellen — zooveel vroeger in de termen vielen voor pensioen. Aangezien echter de dragers van het metalen kruis uit de gelederen verdwenen zijn, hebben tegenwoordig alle officieren, eerst wanneer zij 58 jaren oud zijn recht op pensioen en een belangrijke stremming in de bevordering is hiervan het noodzakelijk gevolg. Een dergelijke toestand is, ik zeide dit reeds, ook in 's landsbelang ongewenscht.

Ofschoon ik in het voorgaande meen te hebben aangetoond, dat het hoofddoel, wat de voorstanders van buitengewone bevordering op ruimer schaal zich voorstellen te bereiken, in de toepassing zal falen, zoo mag ik hier toch niet onvermeld laten nog een ander voordeel, dat zij zich voorstellen met hun systeem te bereiken. Zij zijn van meening, dat de consequente toepassing van bevordering volgens ancienniteit doodend is voor de ambitie. Bijzondere inspanning wordt daarbij niet vereischt voor het bereiken van een hooger rang. Als men het maar niet te bont maakt, komt men er van zelf, wanneer men nl. maar tijd van leven heeft. Ruimere toepassing van bevordering bij keuze zou nu moeten strekken om de ambitie onder de officieren levendig te houden en tot voortdurenden ijver aan te sporen. Nog wordt bevordering bij keuze noodig geoordeeld om uitstekende mannen spoedig in hogere betrekkingen te brengen, om bijzondere verdiensten op schitterende wijze te beloonen.

Dergelijke gronden zouden inderdaad tot geneigdheid voor het stelsel van vermeerdering der buitengewone bevorderingen kunnen stemmen, indien niet een dergelijk stelsel ook groote schaduwsijden had, waarmede waarlijk wel rekening mag worden gehouden.

Aan eene in 1879 verschenen hoogst belangrijke studie van den referendaris bij het departement van oorlog Kleyh „Over het bevorderen der officieren” ontleen ik de volgende zinsnede:

„Dáár, waar ouderdom in rang, gepaard aan voldoende geschiktheid voor den naast hooger rang, ophoudt het *eenige* middel tot bevordering te zijn, vindt het egoïsme een vruchtbaren bodem voor zijn verderfelijke zaden. Overschatting van eigen geschiktheid en talenten, wangunst, vooral ook een kruiperig winstbejag en schijnheiligheid, ondermijnen daar soms den kameraadschappelijken band, die tusschen een korps officieren noodzakelijk bestaan moet.” Die woorden van een man, die in beginsel een voorstander is van buitengewone bevordering, *bevordering naar verdienste*, zijn wel geschikt om tot nadenken te stemmen!

Hoe wrange vruchten het stelsel van buitengewone bevordering op ruime schaal in het modelleger van Frederik den Groote eenmaal afwierp, kan blijken uit het volgende. Von Lüdinghausen verhaalt in zijn *Historische Entwicklung des Preussischen Officierscorps*, dat die vorst na den vrede van Hubertsburg in meerdere mate buitengewoon wilde bevorderen en schetst ons de gevolgen op deze wijze: „*Des Königs wohlcollende Absicht, das Talent und den Ehrgeiz zu befördern, hatte nicht die beabsichtigten günstigen Folgen, da es den Inspectoren oft an der nöthigen Menschenkenntnis fehlte und uncürdige Persönlichkeiten eine solche Bevorzugung erfuhren. Ausserdem aber erzeugte die Beförderung junger Leute ausser der Tour eine Sucht nach Avancement bei sämtlichen Subaltern-Officieren. Jeder Einzelne wollte zu den Begünstigten gehören und, da der König sich meist auf die Berichte der Generale verlassen musste, so entstand ein Schmeichel-System seitens der am meisten nach Avancement Begierigen gegen ihre Vorgesetzten, welches auf den ehrenfesten Charakter der Officiere ungünstig zurückwirkte.*”

Intusschen, men zou nog kunnen beweren, dat het *Staatsbelang* eischt, dat de hoogere betrekkingen in het leger bezet worden met de *meest* geschikten en dat op dien grond dus buitengewone bevordering moet plaats vinden. Tegenover deze bewering staat, dat het staatsbelang zeker niet minder *een goeden geest in het officierskorps* eischt.

En ik zeg 't mijn geachten vriend Kleyn met volle overtuiging na: „De krijgstucht en de kamerandschap zijn voor een officierskorps, wat hart en longen zijn voor den mensch. Waar die niet deugen is het lichaam krachteloos, dreigt het ieder oogenblik den doodsnijs te geven. Voor beider behoud moet dan ook nog meer zorg worden gedragen dan voor een behoorlijke aanvulling der hoogere rangen.”

Maar bovendien, hoe moet die *buitengewone* geschiktheid voor het vervullen van hoogere rangen, die dan eigenlijk de eenige maatstaf zou behooren te zijn, blijken, althans in een leger als het onze, dat geen anderen dan den vredestoestand kent? Om een bekwaam aanvoerder te zijn in oorlogstijd moet men eigenschappen bezitten, die in gewone omstandigheden niet of zeer moeilijk geconstateerd kunnen worden. Men moge nog zoo kundig en nog zoo ijverig wezen, het blijft altijd de vraag, of men daarom ook in den oorlog de meeste geschiktheid voor troepenleider zal hebben. Ongeveer een jaar geleden bevatte de *Rundschau* een zeer interessant stuk van Frh. von der Goltz over *Feldherren und Feldherrnthum*, naar aanleiding van een geschrift van den gep. kolonel Desprels van het Fransche leger: *Les leçons de la guerre*. Daarin vindt men de eigenschappen van geest en karakter opgesomd, die krijgsgenieën als Tamerlan en Frederik de Groote in den troepenleider noodig oordeelden. Die opsomming, welke ik hier niet zal weergeven, leidt tot den uitroep: *Wie viel sich contradicirende Tugenden werden nicht erfordert um einen General zu Wege zu bringen!* Tevens echter wordt er op gewezen, dat er verscheidene generaals geweest zijn, die niet al die uiteenloopende eigenschappen bezaten en toch als veldheer groot waren. *Es wäre*, zegt v. d. G. den Franschen kolonel na, *vielleicht Sache der PIRENELOGIE die Räthsel der Feldherrnnatur völlig zu lösen*. Zelfs echter al ware

het doenlijk dit middel toe te passen, dan is het nog de vraag of men er mede gebaat zou zijn. Immers ik geloof, dat de schrijver een waar woord spreekt in het volgende: *Wenn es nun aber keinem Zweifel unterliegt, dass sich in diesen Männern (d. z. groote troepenleiders) bestimmte Eigenschaften stets wiederholen, so bleibt doch die Frage offen ob Alle, an denen sich die nämlichen Eigenschaften beobachten lassen, darum auch schon gross sind. Man kann voll Urtheil, Scharfblick, Vorsicht, Vernichtungstrieb, Muth, Ruhmesliebe und dabei doch ein unbrauchbarer Feldherr sein, sobald nl. Eines fehlt, das Ebenmass zwischen diesen Anlagen; en later zegt hij, sprekende van de eigenschap, die hij voor den troepenleider het hoogste stelt nl. DIE VORNEHME GESINNUNG: Sie gilt unserem Heere als der sicherste Massstab für den Werth der Persönlichkeit. In ihr drückt sich menschliche Grösze aus und diese bildet immer die Grundlage für die kriegerische. Wir sprechen vom inneren Gleichgewichte, das insbesondere den Mann befähigt, den schwierigen Lagen gewachsen zu sein. Wir rühmen den Truppenführer, wenn er stets derselbe bleibt, wenn an seiner Ruhe die Erregung, die von unten oder von oben herkommt, wie am Felsen im Meere sich bricht. Keine Tugend stöszt dem Soldaten mehr Vertrauen ein. Sie ist nicht leicht zu definiren, vor allen Dingen nicht mit dem Phlegma zu verwechseln. ES GIBT LEUTE — ik leg voorbedachtelijk den klemtoon op dezen zin — WELCHE UNTER GEWÖHNLICHEN FRIEDENSUMSTÄNDEN SCHWANKEND SIND, DIE ABER GELASSENER WERDEN, JE HÖHER VOR IHNEN DIE WOGEN EINER ERNSTEN GEFAHR SICH AUFTHÜRMEN. Clausewitz nennt es ein „Starkes Gemüth“ und versteht darunter ein solches, das nicht bloss starker Regungen fähig ist, sondern eines, das trotz der stärksten Regungen niemals die Herrschaft über sich selbst verliert. Das kommt mit innerem Gleichgewichte, mit Vornehmheit der Gesinnung etwa überein. Derselbe Adel der Seele spricht sich darin aus von dem Tamerlan redet und der allen andren Feldherrngabe vorangestellt werden muss.*

Houdt men er nu nog rekening mede, dat de geschiedenis leert, hoe tal van groote krijgsoversten enkel door de omstandigheden op hun plaats gekomen zijn; terwijl de verwachtingen omtrent velen, die later bleken uitstekende aanvoorders te zijn,

geenszins hoog gespannen waren, alvorens de omstandigheden hen in de gelegenheid stelden dit te bewijzen, dan vraag ik of 't niet een gewaagde zaak is om in gewone omstandigheden door ruimere buitengewone bevordering velen in de hogere rangen te brengen, van welke men onmogelijk de *zekerheid* kan hebben, dat zij daarin ook in oorlogstijd bijzonder zullen voldoen en dit wel met voorbijgang van anderen, van wie het evenmin zeker is, dat zij alsdan in die hogere rangen minder op hun plaats zouden zijn dan zij, die hun voorbijgingen? Zou 't getnigen voor goed beleid, wanneer men een stelsel van bevordering ging volgen, waarvan de uitkomsten zoo onzeker zijn; terwijl daartegenover ernstige bezwaren staan, die zelfs door de voorstanders van het stelsel niet worden ontkend? Ik geloof het niet.

Nu nog de quaestie der belooning van buitengewone verdiensten. Ofschoon ik er niet altijd zoo over gedacht heb, ben ik toch thans van oordeel, dat hiervoor bevordering bij keuze geen aanbeveling verdient. Het is niet anders dan zuivere plichtsbetrachting, wanneer de officier al de kracht, die hem gegeven is, wijdt aan zijn betrekking, en op dien grond kan dus geen officier op belooning van buitengewone verdiensten *aanspraak* maken. Intusschen, dit neemt niet weg, dat de Regeering wel daarvoor belooning kan toekennen, doch deze moet nooit van dien aard zijn, dat anderen daardoor in hun billijke vooruitzichten worden benadeeld. En dit zal, dunkt mij, steeds het geval wezen, wanneer zij bestaat in een bevordering bij keuze. Ik behoef dit niet nader toe te lichten. Gelukkig beschikken en de Regeering en het krijgsbestuur nog over andere middelen om buitengewone verdiensten te beloonen, zooals het plaatsen in bijzondere dienstbetrekkingen en het toekennen van onderscheidingen. Buitengewone bevordering kan, naar mijne wijze van zien, slechts verdedigd worden op één grond, d. i. het staatsbelang: nimmer echter ter bevordering van individueele belangen, hoezeer verdiend overigens ook een belooning mocht kunnen heeten. Uit dien hoofde acht ik de bepaling in art. 3 sub 1° der wet op de bevordering geenszins zonder bedenking. Daarin ligt toch de bedoeling opgesloten, dat een officier in tijd van oorlog

als belooning voor een schitterend wapenfeit of eene uitstekende militaire daad buitengewoon kan worden bevorderd. Hoewel ik nu geenszins wil ontkennen, dat het oogenblikkelijk een gunstigen invloed op den troep kan hebben, wanneer zulk een feit onmiddellijk door een schitterende belooning gevolgd wordt, zoo blijft het toch steeds de vraag, of hier niet eveneens het nitreiken van een onderscheidingsteeken meer doelmatig zou wezen dan het toekennen van een hooger rang. In de eerste plaats is het zeer dikwijls een quaestie van toeval, als men in de gelegenheid komt zulk een feit te bedrijven. De mogelijkheid hiertoe is dus zeker evenzeer een zaak van geluk als van verdienste. Mag het dan wel billijk heeten tegenover anderen, wanneer hij, dien het geluk in dit opzicht reeds gediend heeft — elk officier zal 't in tijd van oorlog ook zonder kans op belooning een voorrecht noemen, wanneer hij zich door een dergelijk feit kan onderscheiden — nog bovendien daarvoor gedurende zijn geheele verdere militaire loopbaan gesteld wordt boven anderen in rang, die niet zoo door de fortuin begunstigd werden? Ook in het belang van den Staat is een buitengewone bevordering om die reden, naar mijne overtuiging, niet. Uit dit oogpunt beschouwd kan enkel in aanmerking komen de vraag, of de officier volkomen geschikt geacht wordt voor het bekleeden van een hooger rang, niet of hij zich door dapperheid of beleid heeft onderscheiden.

Evenzeer bestaat bij mij bezwaar tegen het bepaalde sub 2° van dit art. 3, waarin gezegd wordt dat, bijaldien de verliezen, voor den vijand ondergaan, het onmogelijk maken om op andere wijze in de aanvulling der opengevallen plaatsen te voorzien, afgeweken kan worden van het voorschrift, dat men in oorlogstijd minstens 4 jaar in den luitenant-rang, 2 jaar in den kapiteins-rang en 1 jaar in elken hooger rang gediend moet hebben ons voor bevordering in aanmerking te komen. Ik zou 't zelfs beter achten, dat die laatste bepaling, waarbij de minimum-tijd, die men in gewone omstandigheden in de verschillende rangen moet doorbrengen, voor het geval van oorlog op de helft teruggebracht wordt, verviel. Ook in dit opzicht ben ik sedert vroeger van zienswijze veranderd en tot het inzicht gekomen, dat

het de voorkeur verdient, wanneer de regels voor de bevordering dezelfde zijn voor tijden van vrede en van oorlog. Inderdaad, er bestaat toch geen gegronde reden voor verschil en elke afwijking van de gewone regels voor het geval van een oorlog zal zijn bezwaren medebrengen. Het is zeer goed te begrijpen, dat de wetgever in 1851 die periodes voor het waarnemen der functiën in de verschillende rangen voor het geval van oorlog voldoende achtte: thans, met de veranderde vechtwijze, zijn ze dit m. i. echter zeer bepaald niet meer. De mogelijkheid eener nog verder strekkende inkrimping nu nog te willen handhaven zou ik een miskenning achten van het gewicht der betrekking van compagnies- en bataljonskommandant en van de hoogere functiën. Alleen zou, nu de functiën van majoor en luitenant-kolonel dezelfde geworden zijn, ten aanzien van die rangen *ook voor tijd van vrede* een wijziging gewenscht zijn; doch, zooals later zal blijken, meen ik, dat de majoorsrang bij het leger behoort te vervallen.

Wat echter kan er tegen zijn om de in oorlogstijd opvallende plaatsen, bij ontstentenis van officieren, die het radicaal hebben voor den hooger rang, tijdelijk te doen vervullen door officieren van lageren rang? Het éénige bezwaar zou, naar ik meen, kunnen wezen dat die functie dan tijdelijk kan worden waargenomen door een officier, die voor bevordering tot hooger rang niet geschikt geoordeeld is. Wordt evenwel streng vastgehouden aan het gezond beginsel om geen officier in zijn betrekking te laten, dan zoolang hij volkomen geschikt geacht wordt voor het waarnemen er van, dan geloof ik, dat men minder gevaar zal loopen met aan zulk een officier tijdelijk een hooger commando op te dragen, dan een officier, die nog geen 4 jaar dien rang bekleedt, kapitein; een officier, die nog geen 2 jaar kapitein is, bataljonskommandant en een officier, die deze laatste functie nog geen jaar heeft waargenomen, regimentscommandant te maken.

Al heb ik me een bepaald tegenstander van buitengewone bevordering op ruime schaal verklaard, dan zou ik toch de bevoegdheid tot bevordering bij keuze nog niet *geheel* weggenomen willen zien. De mogelijkheid blijft toch bestaan, dat een officier zich — niet slechts in geval van oorlog maar ook

in gewone omstandigheden — zoodanig onderscheidt, dat hij als 't ware algemeen met den vinger wordt aangewezen als iemand, die snel in de hoogere rangen gebracht moet worden.

Hoezeer in beginsel niet vóór examens voor hoogere rangen, meen ik toch dat deze in een dergelijk geval — in tijd van vrede natuurlijk — niet te vermijden zullen zijn. Een examen is in mijn oog altijd slechts een zeer onvolkomen maatstaf om te beoordeelen, in hoeverre iemand buitengewone geschiktheid heeft voor het waarnemen eener hoogere militaire functie. De karaktereigenschappen, aan welke hier ontegenzeggelijk een eerste plaats toekomt, zijn zonder twijfel door een examen bezwaarlijk op voldoende wijze te constateeren. Toch mag m. i., waar het een zoo bijzonder groot voorrecht geldt, waardoor anderen, die voor het bekleeden van hooger rang niet ongeschikt worden geacht, voorbijgegaan en dus direct in hun belangen geschaad worden, geen enkel middel achterwege worden gelaten, dat strekken kan om de geldigheid van het toekennen er van zooveel doenlijk vast te stellen. Onder die middelen nu behoort ook het afnemen van een examen.

Het denkbeeld om in het algemeen voor het bekleeden van hooger rang een examen te doen afleggen, dat een paar jaren geleden in ons leger nog al voorstanders telde, schijnt in den laatsten tijd gelukkig meer op den achtergrond geraakt te zijn. Ik zeg gelukkig, omdat ik 't zou betreuren, als ooit een dergelijk stelsel bij ons ingevoerd werd. Ieder paedagoog zal ons zeggen, dat examens zijn een noodzakelijk kwaad, dat zooveel doenlijk beperkt moet worden. Waar dit nu reeds geldt voor jeugdige menschen, hoeveel te meer dan nog voor mannen, die reeds een aantal jaren een zoo gewichtige functie bekleed hebben als de officiersbetrekking.

Het komt niet noodig voor de bezwaren, die aan het afnemen van examens aan officieren verbonden zijn, breedvoerig uiteen te zetten; want ze zijn tastbaar. Men stelle zich slechts voor onze kapiteins, die voor den hoofdofficiersrang in aanmerking komen en, zeker de eerste jaren van den mannelijken leeftijd reeds voorbij zijnde, nu de keus hebben om of afstand te doen van de kans op verdere bevordering, of nadat zij jaren met

onderscheiding gediend hebben, zich aan de wisselvallige kansen van een examen te onderwerpen. Men stelle zich die mannen voor, die jaren lang gewoon zijn geweest te commandeeren en hun ondergeschikten te onderwijzen en op te leiden, die jaren lang een zeer gewichtigen werkkring vervuld hebben met een groote verantwoordelijkheid, elk jaar door al hun chefs beoordeeld zijn en die nu zitten te verbeiden in angstige spanning, wat de examinerator zal goedvinden hun te vragen.

Er is echter meer. Zou het afnemen van zulk een examen wel in overeenstemming te brengen zijn met een behoorlijke handhaving van het prestige der chefs, zoowel in de oogen hunner ondergeschikten als in eigen oog? De chefs zijn verplicht om in de conduitelijsten jaarlijks een oordeel nit te brengen over hun ondergeschikten; doch wanneer zij dit een aantal jaren gedaan hebben, zou ten slotte niet *hun* oordeel maar *een examen* moeten uitmaken, of dezen al dan niet tot hooger rang bevorderd zullen worden.

Het denkbeeld om voor een hooger rang een examen af te nemen, kan, naar mijn gevoelen, slechts zijn ontstaan te danken hebben aan het streven om de nadeelen van het stelsel van bevordering naar ancienniteit te beperken. Dit stelsel heeft inderdaad dan ook veel tegen: de bezwaren er van, die ik reeds aanduidde, zijn zeker niet overdreven. Is daaraan echter niet te gemoet te komen op een wijze, waarbij men niet tot examens zijn toevlucht behoeft te nemen? Ik geloof het wel. Grondslag van elk bevorderingstelsel, wil het op den naam van deugdelijk aanspraak kunnen maken, zal altijd moeten zijn het beginsel, dat geen officieren tot compagnies-, bataljons- en regiments-commandanten benoemd mogen worden, tenzij ze voor het bekleeden dier functiën geheel geschikt zijn; terwijl ook geen officier langer in de door hem bekleede functie mag gelaten worden, dan zoolang hij daarvoor nog in allen deele de geschiktheid bezit. Voor de betrekkingen nu van compagnies- en bataljonscommandant en voor de hogere rangen moeten hooge eischen gesteld worden; want van het gehalte der chefs hangt alles af. Een goed officierskorps is ondenkbaar zonder uitnemende chefs.

In den regel zal m. i. ieder goed officier voor den kapiteinsrang in aanmerking moeten komen. De eischen, die tegenwoordig aan een hoofdofficier gesteld dienen te worden, zijn echter van dien aard, dat zeker niet alle kapiteins den hoofdofficiersrang zullen kunnen bereiken. Men kan een uitstekend kapitein zijn, zonder daarom nog al de in den hoofdofficier onmisbare eigenschappen te bezitten. De functie van compagniescommandant zou derhalve in de toekomst voor verscheidene officieren *le bâton de maréchal* moeten zijn. (Ik teeken hierbij intusschen aan, dat dit minder het geval zal wezen, naarmate de door mij voorgestane beginselen meer volledige toepassing zullen vinden). Intusschen is dit feit op zich zelf in mijn oog geen zoo bijzonder groot bezwaar, wanneer aan den rang van kapitein maar een zoo groot mogelijk *prestige* en een behoorlijke bezoldiging verbonden wordt. Immers in tal van burgerbetrekkingen wordt een levensdoel en bevrediging van gewettigde eerezucht gevonden, zonder dat men daartoe nog tot de hoogste functiën behoert op te klimmen. De officier echter acht zich thans maar al te dikwijls niet slechts benadeeld, maar ook gekrenkt en in het oog zijner ondergeschikten geknakt als hij voor den hoofdofficiersrang niet in aanmerking komt. Dit mag niet zoo blijven, want niet slechts de individu maar ook het staatsbelang lijdt onder zulk een toestand. Bovendien acht ik dergelijke inzichten in geen een deele gewettigd. De betrekking van den compagniescommandant is in den tegenwoordigen tijd een betrekking van het grootste gewicht, niet alleen in geval van oorlog maar ook in vreedestijd; want voor een goede opleiding van manschappen en kader wordt veel kennis en inspanning gevorderd. Die betrekking kan gerust als doel en levenstaak beschouwd worden.

Het zij mij vergund tot staving van mijn gevoelen in deze hier aan te halen de schets, welke generaal Trochu van deze functie geeft in zijn zoo hoog geroemd werk *l'Armée française* en 1879: *Le grade, en effet, n'est pas très élevé, mais l'emploi! Il n'en est pas exigeant plus d'aptitudes diverses, comme la capacité professionnelle et le tact, la bienveillance et la fermeté, la droiture et l'esprit de justice, l'assiduité et l'esprit d'ordre, enfin les facul-*

tés naturelles et les qualités acquises qui sont nécessaires à un officier, dont le rôle — spécial entre tous ceux de l'échelle hiérarchique, — est celui de DIRECTEUR, D'ÉDUCATEUR et de TUTEUR. Au combat, dans l'ordre dispersé, la loi de la guerre moderne, ce rôle est aujourd'hui d'importance supérieure, car, de tous les officiers d'une armée, les capitaines, particulièrement ceux de l'infanterie — avec leurs officiers et sous-officiers — sont les seuls qui aient sur les groupes de soldats engagés une action immédiatement directrice, effective et personnelle.

Verhoog het prestige van den kapiteinsrang, door de kapiteins niet meer te rekenen tot de subalterne officieren, maar hun een plaats te doen innemen tusschen deze en de hoofdofficieren, bezoldig hen goed, vooral de ouderen, en er is geen bezwaar om de bevordering tot hoofdofficier meer uitzondering te doen zijn.

Ofschoon ik dus van oordeel ben, dat *tot en met den rang van luitenant-kolonel* bevordering bij keuze groote uitzondering behoort te blijven, zoo geloof ik, dat voor de benoeming in de rangen van kolonel en generaal, dat beginsel meer op den voorgrond moet treden, omdat in den oorlog onze kolonels vaak en onze generaals meestal een nagenoeg geheel zelfstandigen werkkring zullen hebben. Ook zijn die rangen bij de technische wapens soms verbonden met bijzondere functiën, voor welke niet ieder, die de bekwaamheid voor het bekleeden van een hooger rang heeft, daarom nog geschikt is. De Regeering moet voor het vervullen van die hooge betrekkingen en speciale functiën niet te veel gebonden zijn: zij moet de bevoegdheid hebben daarin te brengen hen, op wie zij het meeste vertrouwen heeft en van wie zij verwacht, dat zij het meest in haren geest zullen handelen. De openvallende kolonelsplaatsen zouden daarom gedeeltelijk — b. v. voor de helft — en de generaalsplaatsen alle bij keuze moeten aangevuld kunnen worden natuurlijk uit hen, die den naastlageren rang bekleeden. Bij een bevordering bij keuze in die rangen moet natuurlijk van een examen geen sprake meer zijn.

Het stelsel van bevordering, wat door mij wordt voorgestaan, is, wat de Franschen noemen *l'avancement à l'ancienneté*

par sélection echter zonder den eisch van een examen voor hooger rang. De geheele dienst van den officier moet m. i. één doorlopend examen zijn en de beoordeelingen der chefs zijn het middel om de resultaten van dat examen aan te geven.

Men zou tegen dit stelsel kunnen aanvoeren, dat het stellen der eischen voor den hooger rang geen gemakkelijke zaak zal wezen. Ik wil dat niet ontkennen; maar wijs er toch op, dat die eischen gesteld moeten worden door officieren, welke *dien* rang of een hooger rang bekleeden. Zij mogen dus wel in staat geacht worden te bepalen, wie *wel* en wie *niet* voor het vervullen van dien rang de volkomen geschiktheid bezitten. In elk geval zal 't echter, naar mijn overtuiging, met veel grootere bezwaren gepaard gaan, met voldoende juistheid vast te stellen, wie van een grooter of kleiner aantal officieren de *meeste* geschiktheid zal hebben om, niet slechts in vredes- maar ook in oorlogstijd, de naastvolgende hoogere functie te vervullen en dit zou toch bij een goed stelsel van ruime bevordering bij keuze de maatstaf moeten zijn. Ware het middel gevonden om steeds den meest geschikte aan te wijzen voor het bekleeden eener opengevallen plaats, dan zou 't de vraag kunnen zijn of 's lands belang niet vordert, dat *elke* bevordering bij keuze geschiedt. Zoolang dat middel echter nog niet ontdekt is — en tot nog toe is dit, naar mijn overtuiging, het geval niet — kan zelfs de gedeeltelijke toepassing van een dergelijk stelsel geen aanbeveling verdienen. Ik voor mij althans houd 't er voor, dat men dan *zeker* zal genieten van al de daaruit voortvloeiende nadeelen; terwijl de voordeelen altijd uiterst problematiek zullen zijn.

Het is duidelijk, dat ook bij het door mij aangeprezen stelsel officieren zullen gevonden worden, die, wanneer zij niet meer het vooruitzicht hebben om het verder te brengen in de militaire carrière, den noodigen lust en ijver zullen missen om verder te blijven doordienen. Deze moeten, naar mijn gevoelen, niet genoodzaakt worden om langer in dienst te blijven. Hiervooracht ik het noodig, dat het oorlogsbestuur de bevoegdheid hebbe om de officieren, die dit wenschen, na een korteren diensttijd dan den nu vastgestelden, b. v. na 25jarigen dienst, een pensioen

toe te kennen, waarvan het bedrag evenredig zou moeten zijn aan het aantal hunner dienstjaren, onder voorwaarde evenwel, dat zij alsdan gedurende een zeker aantal jaren of tot zekeren leeftijd als officier bij de schutterijen optreden of als reserve-officier beschikbaar blijven voor leger en schutterijen; een en ander tegen een jaarlijksche bezoldiging boven hun pensioen.

Nog geloof ik, dat het overweging verdient om, althans voor de luitenants- en kapiteinsrangen, grenzen van leeftijd vast te stellen. In het Engelsche leger ontvangen in beginsel luitenants en kapiteins hun ontslag, wanneer zij 40, majoors, wanneer zij 48, kolonels, wanneer zij 55 jaar oud geworden zijn enz. Ze krijgen dan ook een behoorlijk pensioen. Die grenzen zijn echter, dunkt mij, voor ons leger ruimer te nemen. Zij, die de gestelde grenzen bereikt hebben, welke voor de luitenants b. v. op 40 of 45 en voor de kapiteins op 50 of 55 jaren te bepalen waren, zoomede diegenen, welke, ofschoon nog niet zoo oud, voor hun dienst niet in allen deele meer geschikt geacht worden, zouden verplicht moeten wezen om onder soortgelijke voorwaarden als de hier vorengenoemde den actieven dienst te verlaten.

Aan hen, die men niet meer voor reserve of schutterijen kan gebruiken, zou, indien zij dit verkiezen, wellicht in stede van een jaarlijksch pensioen een som in eens uitbetaald kunnen worden. *Verder* zou ik voor het tegenwoordige niet willen gaan. Eerst wanneer wij ons eenmaal zullen kunnen verheugen in het bezit van een flink voltallig korps officieren, zal de vraag zich voordoen, of niet volgens Englands voorbeeld de regelen op het pensionneeren der officieren zoodanig moeten worden vastgesteld, dat zij als het ware de veiligheidsklep zijn voor een geregelden en doelmatigen gang der bevordering.

De hier aanbevolen maatregelen zouden in mijn oog een tweeledig nut hebben. Vooreerst zou daardoor voor de schutterijen een aantal officieren verkregen worden, die door hunne in het leger opgedane ondervinding bij die wapenmacht groote diensten zullen kunnen bewijzen; terwijl voor tijden van oorlog een reserve van officieren beschikbaar zou zijn, die buiten kijf hoog noodig is, maar nu, men kan gerust zeggen, geheel gemist wordt. Wel bepaalt art. 43 der wet van 1851, dat de

gepensionneerde officieren in tijden van oorlog of gevaar oproepen en, daartoe geschikt bevonden zijnde, in dienst gesteld kunnen worden; doch van onze tegenwoordige gepensionneerden zullen maar weinigen de noodige geschiktheid hebben, en van die weinigen zijn er zeker nog verscheidene in betrekkingen — zooals die van burgemeester — waaruit het juist in zulke tijden niet aangaat hen weg te nemen. Dan echter is in de voorgestelde maatregelen ook het middel te zoeken om geen te oude officieren te hebben, noch hoofd- noch subalterne officieren, en dit wel zonder krenking van persoonlijke belangen en zonder voorbijgang van verdienstelijke of bruikbare officieren.

Ten slotte nog een paar opmerkingen. In de eerste plaats meen ik, dat de majoorsrang bij de landmacht dient te vervallen. Bij de zeemacht, en bij de mariniers bestaat die rang niet: de kapitein wordt daar dadelijk luitenant-kolonel en dit verschil is, vooral in een land als het onze, waar marine en landmacht steeds moeten samenwerken, naar ik meen, een ongezonde toestand, die tot scheeve verhoudingen kan leiden. Het kan niet bevorderlijk zijn aan een goede krijgstucht, wanneer de ondergeschikte van heden, bij eventuele bevordering, de meerdere wordt van hem, die jaren lang zijn meerdere was. Mij dunkt dit zoo begrijpelijk, dat het geen nadere toelichting eischt. Wijders komt het mij voor, dat de 2e luitenant na een bepaalden tijd tot 1ste luitenant benoemd zou moeten worden. Verschil in functiën bestaat er voor deze rangen niet. De rang van 2e luitenant zou, naar mijn meening, een proeftijd moeten zijn, waarin de jeugdige officier het bewijs heeft te leveren, dat hij in alle opzichten de geschiktheid bezit voor de maatschappelijke betrekking, die hij als levensdoel heeft gekozen.

Hetzij men een examen wil invoeren, hetzij men — wat ik voor mij altijd verkieselijk zou achten — ieder officier die gedurende een bepaalden tijd aan zijn verplichtingen behoorlijk volaan heeft, zonder nader examen bevordert, zal op deze wijze een eind gemaakt worden aan de abnormaliteit dat, zooals nu, de jongste 1ste luitenants der genie nog geen 5, die der artillerie slechts ruim 3 jaren dienst tellen; terwijl men bij de infanterie 2e luitenants vindt die bijna 6, bij de cavalerie, die bijna 8 dienstjaren hebben.

4°. *Bezoldiging en zorg voor de officieren, die den actieven dienst verlaten.*

De bezoldiging zal, volgens mijn gevoelen, op andere wijze geregeld behooren te worden. Ik meen me ontheven te mogen achten van de taak om breedvoerig te betoogen, dat de tractementen der officieren — die van de jongere kapiteins en luitenanten uitgezonderd — over 't algemeen te laag zijn. Dit wordt genoegzaam erkend.

Zeër juist zijn m. i. de beginselen uiteengezet, die bij de regeling der tractementen gevolgd behoorden te worden, in de volgende woorden, door den heer mr. Veegens 31 October 1877 in deze vereeniging gesproken: „De betrekking van officier moet aan hem, die haar bekleedt, een zoodanige financieele positie verschaffen, dat hij zonder eigen fortuin in staat zij naar behooren te leven. De wet van vraag en aanbod kan de regeling der officierstractementen niet beheerschen; de Staat kan niet angstvallig vragen, voor welken prijs hij de diensten, die een officier bewijst, zou kunnen bekomen, maar moet den aanvoerders van zijn leger een voldoende positie en toekomst verzekeren, ten einde uit hen, die zich daartoe aanbieden, de meest geschiktten te kunnen kiezen.” Juist *zijn* die woorden in mijn oog; maar toepasselijk op de bestaande tractementen zijn ze *zeer* niet.

Om een goede regeling der tractementen tot stand te brengen, zal het, buiten en behalve een behoorlijke verhooging voor de oudere kapiteins, zoomede voor de opper- en hoofdofficieren, noodig zijn:

a. afstand te doen van het nog steeds gevolgde stelsel, om de officieren van het ééne wapen of dienstvak hooger te bezoldigen dan die van het andere; en

b meer consequent dan thans het geval is den dubbelen maatstaf van rang en dienstjaren aan te nemen.

Wat het eerste punt betreft is mij geen enkele reden bekend, waarom in den tegenwoordigen tijd de officieren van het ééne wapen of dienstvak hooger bezoldigd zouden moeten worden dan die van het andere. Terecht zegt, naar mijne meening, de

M. v. T. op de oorlogsbegroting voor 1881, dat de officier van *elk* wapen, ook in de subalterne rangen, tegenwoordig steeds toenemende eischen aan zijn kennis en geschiktheid ziet gesteld; dat hij zich voortdurend aan ernstigen arbeid en wetenschappelijke studie moet wijden, niet slechts om zich te bekwamen voor hooger rang, maar zelfs om in den eigen rang aan de eischen van den dienst te kunnen blijven voldoen." Na die verklaring is het alleszins begrijpelijk, dat in het V. V. de vraag aangetroffen wordt „waarom de officieren bij de infanterie, waarvan tegenwoordig toch ook vele en zware diensten worden gevorderd, minder bezoldigd worden dan die bij andere wapens?"

Naar mijne meening kan een verschil in bezoldiging voor verschillende wapens slechts strekken om de minder bevoorrechte wapens in schatting achter te stellen bij de andere, en dat is, dunkt mij, èn niet billijk èn niet in 's lands belang. Alle wapens zijn even noodig en voor het behoorlijk vervullen der officiersfunctiën wordt van de officieren bij het ééne wapen even goed als van die bij het anderen voortdurend ernstige arbeid, studie en toewijding geëischt; terwijl dezelfde functiën een gelijke mate van verantwoordelijkheid medebrengen.

Het beginsel van gelijke bezoldiging voor dezelfde rangen is een beginsel van den nieuweren tijd. In Frankrijk werd daarvoor na den oorlog van 1870/71 door bekwame mannen met ijver en volharding gestreden. Generaal Lewal o. a. zegt in zijn bekend werk *La réforme de l'armée* daaromtrent het volgende: *Il y a des armes ou branches avantagées sous le rapport de la solde et ce ne sont pas ceux qui fatiguent le plus ou rendent le plus de services. La solde doit être uniforme dans toute l'armée pour chaque grade, classe ou catégorie assimilée. . . . On alléguera peut-être que les armes spéciales méritent un traitement supérieur aux autres. C'est là une erreur. Dans les armées modernes surtout il n'y a pas d'armes spéciales. Chacune a sa spécialité, l'infanterie aussi bien que l'artillerie. On ne comprendrait pas pourquoi l'une aurait des avantages de solde dont les autres ne jouiraient pas.*

In 1874 werd dit beginsel bij ons althans voor de hoofdofficieren

in toepassing gebracht; moge het weldra voor alle officieren van ons leger gelden! Er zal dan voor elken rang slechts één rangtractement bestaan met een vaste verhooging voor de dienstpaarden, die de officieren moeten houden. Die verhoogingen, nu voor één paard f 200 en voor twee paarden f 400 's jaars bedragende, zijn, ook wegens de risico aan het houden van dienstpaarden verbonden, in mijn oog te gering, en zouden grooter dienen te worden.

Het aannemen van een dubbelen maatstaf voor de bepaling van het bedrag der bezoldiging, nl. rang en diensttijd, heeft in de eerste plaats het voordeel, dat de rangtractementen lager kunnen zijn, dan wanneer al de officieren in denzelfden rang één zelfde tractement genieten. Immers de officier, die tusschen 35 en 40jarigen leeftijd kapitein wordt, heeft, om in de behoefte van zich en zijn gezin overeenkomstig zijn stand te kunnen voorzien, niet het inkomen noodig, dat voor den officier, die den kapiteinsrang een tien- of twaalfstal jaren bekleedt, onmisbaar is te achten. Wij weten allen, hoe de billijke eischen en behoeften stijgen, naarmate men zelf ouder wordt en, als men een gezin heeft, de kinderen opgroeien. De jongste kapiteins behoeven dus hetzelfde tractement niet te hebben als hun oudere collega's, te minder, wanneer zij weten dat, naarmate zij in aantal dienstjaren vooruitgaan, hun tractement eveneens zal stijgen.

Dan zal de consequente toepassing van dat beginsel strekken om de kapiteins, die niet bestemd zijn om tot hoogere rangen op te klimmen, met hun lot te verzoenen en hen met lust en ijver te doen voortdienen, zoodat hun verdere dienst werkelijk blijft strekken ten bate van het leger. Eindelijk is dit het middel om zooveel mogelijk te compenseeren het verschil in promotie bij de verschillende wapens en dienstvakken.

Omtrent de zorg voor de officieren, die den actieven dienst verlaten, kan ik kort zijn. Eenige maatregelen in hun belang zijn door mij reeds aangeduid nl. het uitkeeren van een jaarlijksche bezoldiging boven het pensioen aan die gewezen officieren, welke als officier bij de schutterijen optreden of als reserveofficier beschikbaar blijven en het uitbetalen eener

zekere som in eens, in stede van een jaarlijksch pensioen, aan hen, die dit wenschen. De vraag, die ik hier nog wilde opwerpen, is, of onze wet op de pensioenen wel van een juist beginsel uitgaat, door den laatst bekleeden rang bijna uitsluitend als maatstaf voor het pensioen aan te nemen. (Alleen voor de subalterne officieren komt tot op zekere hoogte ook het aantal jaren, in hun rang doorgebracht, bij de bepaling van het pensioen in aanmerking). Ik geloof dit niet. Het pensioensbedrag zou m. i., evenals het bedrag der tractementen, volgens den dubbelen maatstaf van rang en dienstjaren bepaald behooren te worden. Ja, voor de pensioenen komen mij de aan te voeren redenen nog klemmender voor dan voor de tractementen. Hoogere tractementen voor hogere rangen vinden zeker voor een gedeelte hun grond in de grootere verantwoordelijkheid, aan de vervulling van hogere functiën verbonden. Nu blijft echter den gewezen officier, die *buiten zijn schuld* een minder gelukkige carrière gemaakt heeft, dit in dienst ondervonden nadeel ook nog vervolgen wanneer hij den dienst verlaten heeft. Is dat goed? Ik zou zelfs gestemd zijn voor het denkbeeld om het pensioensbedrag enkel naar het aantal dienstjaren vast te stellen, ware het niet, dat hij, die een lager tractement genoten heeft, juist op dien grond ook later met een minder inkomen kan volstaan, dan hij, die gewoon is gewceest aan grootere tractementen. Tusschen haakjes teeken ik hier nog aan, dat de vorenstaande beschouwing ook geldt voor de weduwenpensioenen. Die pensioenen zijn toch al zeer schamel — laat ons hopen, dat hierin spoedig een goede verandering moge komen, want deze is hoogst gewenscht! Kunnen zij er nu voor, dat hun mannen minder gelukkig gediend hebben? Wanneer de pensioenen der officieren naar den hiervoren gestelden maatstaf geregeld mochten zijn, zou aan de weduwen wellicht een zeker percent van het pensioen, waarop hun echtgenooten recht hadden, toegekend kunnen worden.

50. *Middelen, waardoor de dienst voor de officieren van alle wapens zoo aangenaam en vruchtdragend mogelijk kan worden gemaakt.*

Natuurlijk, dat hieronder te rekenen valt veel, van hetgeen ik tot dusverre heb behandeld. Toch is dit niet alles. In de eerste plaats komt 't mij gewenscht voor — ik zeide dit reeds — dat geen adspirant-officier tot officier benoemd worde dan daartoe aanbevolen door de officieren van het korps, waarbij hij gediend heeft. De heer VAN DAM VAN ISSELT heeft in de vergadering van 19 Dec. 78 (zie verslag blz. 182) de voordeelen van een dergelijke bepaling duidelijk uiteengezet en er op gewezen, hoe de hier bedoelde stemming in een regeling bij de wet op de benoeming der officieren volkomen past in ons staatsrecht. Ik wil er dus hier nog slechts de aandacht op vestigen, dat niets er meer toe kan bijdragen, dat de officieren elkander leeren kennen en waardeeren en dat tusschen hen hechte banden van eensgezindheid en kameraadschap gevestigd worden, die niet anders dan gunstig kunnen terugwerken op den geest van het officierskorps. Dit zal een der werkzaamste middelen zijn om zich het bezit te waarborgen van een korps officieren, dat bezielde is met een zelfden goeden geest — een geest, die van boven zijn impulsie krijgt en zich steeds blijft voortplanten in de laagste rangen!

Wijders moet aan ieder officier in zijn functie de grootst mogelijke zelfstandigheid gegeven worden, natuurlijk met algeheele verantwoordelijkheid voor zijn handelingen; terwijl tevens niet meer officieren voor een dienst gebruikt moeten worden, dan daarvoor werkelijk noodig zijn. Niets zal meer strekken tot verhooging van het prestige van den stand. Waar die zelfstandigheid ontbreekt of te wenschen overlaat, kan men er zeker van zijn, dat het gevoel van eigenwaarde der officieren zal lijden, evenals de eerbied voor hooger rang er door geschaad zal worden. De mindere moet in den meerdere werkelijk zien den man, die met een groot gezag bekleed en in staat is, de daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheid te dragen. Hij moet weten, dat men den meerdere een dienst, die met zijn functie overeen-

stemt, ook werkelijk kan toevertrouwen. De dienst zal er vaak niet minder om vervuld worden, als één dan als een aantal officieren er mede belast zijn. Een groote mate van zelfstandigheid bij den meerdere wekt eerbied op in den mindere en, waar deze bestaat, zal de tucht goed zijn. Maar bovendien, bij het uitbreken van een oorlog zal ieder officier zich eensklaps, en dit wel onder buitengewone en moeilijke omstandigheden, in vele gevallen op zich zelve aangewezen zien; de chefs zullen dan niet den tijd hebben om ook *zijn* dienstverrichtingen nog te regelen. Zullen hem dan niet de handen verkeerd staan, wanneer hij in gewone omstandigheden niet zelfstandig heeft leeren handelen? Ofschoon ik van oordeel ben, dat de toestand in dit opzicht, vergeleken met vroeger, veel verbeterd is, zoo vrees ik toch geen tegenspraak, wanneer ik beweer, dat b. v. meer dan ééne bepaling van ons voorschrift op den inwendigen dienst het bewijs levert, dat ook in deze het ideaal nog niet is bereikt.

Ook overigens kan er nog veel voor de officieren gedaan worden, waardoor hun positie aangenamer wordt. Zoo b. v. wat de uniform betreft. Over de kleeding der militairen in het algemeen zal ik hier niet uitweiden. Zij zou m. i. èn netter én doelmatiger én minder kostbaar kunnen wezen; althans voor de infanterie. Ik vraag alleen, waarom moet dit wapen het minst net en het duurst gekleed zijn?

Men beschouwe dit punt toch vooral niet als een nietigheid. Menig jong mensch zal zich door de uniform laten afhouden om bij een wapen in dienst te gaan, waartoe hij zich anders wel getrokken zou gevoelen. Ook leidt verschil in uniform — en dit wel niet altijd alleen bij niet-militairen — tot verschil in appreciatie en elk verschil in appreciatie, hoe weinig gegrond het overigens ook zijn moge, strekt ten nadeele van het geheel.

Het voorafgaande geldt een der wapens — de infanterie. Er bestaan echter nog regelingen, waardoor het prestige van den geheelen officiersstand noodwendig moet lijden in de oogen van den burger. Ik wijs hier op de schadeloosstelling der subalterne officieren voor reis- en verblijfkosten. Reis- en verblijfkosten mogen m. i. voor rijksambtenaren geen bron van afzon-

derlijke inkomsten zijn; maar zeker mogen evenmin bijzondere functiën, die aan een ambtenaar worden opgedragen, zoo onvoldoende vergoed worden, dat hij daardoor geldelijk nadeel ondervindt. Dit is tot dusverre voor subalterne officieren, wanneer hun commissie eenigen tijd duurt, dikwerf het geval en, althans voor een gehuwd kapitein of luitenant, is het uit een materieel oogpunt waarlijk niet te wenschen dat hem *veel* commissiën opgedragen worden. Als een sterk sprekend bewijs, dat de officier in gelijke omstandigheden soms achterstaat bij ambtenaren moge nog strekken, dat de burgerleeraren, leden der commissie tot het afnemen van het admissie-examen aan de Koninklijke Militaire Academie, onverschillig of zij rijks- dan wel gemeente-ambtenaars zijn en welke hun standplaats is — behalve hun reis- en verblijfkosten als zij van elders komen, die reeds aanzienlijk hooger zijn, dan die der subalterne officieren — tijdens den geheelen duur van het examen per dag f 6 vacatiegeld ontvangen; terwijl aan de militaire leden, die in Breda woonachtig zijn, daarvoor niets en aan de anderen f 2 daags wordt toegekend ¹⁾. Deze regeling is niet te verklaren daarmede, dat het afnemen van dit admissie-examen kan gerekend worden tot de taak der officieren te behooren, terwijl het geheel valt buiten den werkkring der leeraren van het middelbaar onderwijs. Immers voor het afnemen der provinciale eindexamens van de leerlingen der burgerscholen geschiedt voor de examinatoren de betaling op dezelfde wijze. Er bestaat hier bepaald ongelijke betaling van gelijke diensten en dit moet leiden tot ongelijke waardeering.

Het is te hopen, dat bij de herziening van het Koninklijk Besluit van 15 December 1849, die verleden jaar door den minister van Lijnden is toegezegd en m. i. in geen geval lang zal kunnen uitblijven, beter rekening gehouden moge worden met de belangen der officieren, dan thans het geval is en vooral ook dat daarbij een voorschrift als dat, vervat in de aanschrijving 20 Juli 1881, VI Afd. n°. 74 overbodig worde. Door een dergelijk voorschrift toch — hoe lofwaardig de bedoeling er van

¹⁾ De burgerleeraren, aan de Militaire Academie verbonden, staan in dit opzicht gelijk met de officieren dezer inrichting.

ook moge zijn — worden de officieren, vergeleken met andere ambtenaren, in een uitzonderingstoestand geplaatst, die verre van aangenaam voor hen is, vooral wanneer zij in commissie zijn met niet-militairen.

Onderling overleg van het militair bestuur met andere departementen, waar het militaire belangen geldt, identiek aan burgerbelangen, of onderwerpen, waarbij militaire belangen betrokken zijn, *kan* m. i. wel ten voordeele maar nooit ten nadeele van ons militairen strekken. Ik achtte het dan ook een heugelijk feit, dat de vorige minister van oorlog bij de behandeling der oorlogsbegroting voor dit jaar het voornemen te kennen gaf om, nu de commissie voor het pensioenfonds voor burgerlijke ambtenaren haar voorstellen aan den Koning reeds heeft ingediend, alvorens verdere maatregelen te nemen betreffende de weduwen- en weezenkas voor de officieren der landmacht, met zijn ambtgenoot van financiën in overleg te treden. Moge dit overleg ook bij veranderde politieke toestanden plaats hebben en er dan tevens toe kunnen leiden, dat bij een nieuwe regeling der burgerlijke pensioenen een onbillijkheid ten aanzien van ambtenaren, gewezen militairen, worde weggenomen, die zou blijven bestaan, wanneer de voorstellen dier commissie ongewijzigd werden ingevoerd. De heer Kleyn heeft in een stuk: *Een woord over burgerlijke pensioenen*, eenigen tijd geleden in de *Economist* geplaatst, naar mijn meening duidelijk aangetoond, dat in dit laatste geval de burgerambtenaar, die eenmaal met eenigen militairen rang of graad bekleed geweest is, wanneer hij zijn pensioen verdiend heeft, in het bedrag van dat pensioen de nadeelige gevolgen van zijn vroegeren militairen dienst nog zou ondervinden. Mij komt een dergelijke achterstelling zoo ten eenenmale ongemotiveerd voor, dat ik niet betwijfel, of onderling overleg zal tengevolge hebben, dat zij in een nieuwe regeling der burgerpensioenen geene plaats vinde.

Ziedaar, M. H., de middelen aangeduid, die, naar mijn oordeel, aan ons land het bezit van een flink, tevreden en

voltallig korps officieren zullen kunnen waarborgen. Bestaat er vooruitzicht dat de door mij aangegeven weg ingeslagen of, waar hij reeds ingeslagen is, vervolgd zal worden? Ik heb daarop goeden moed. Nog steeds vervult mij een onwrikbaar vertrouwen, dat de persoonlijke dienst bij de militie niet lang meer kan uitblijven. De voordeelen van die instelling zijn in mijn oog te sprekend — de noodzakelijkheid der invoering acht ik te tastbaar. Ook wettelijke regeling van de opleiding tot officier zie ik binnen een niet te groote tijdruimte te gemoet en eenvormigheid in de opleiding voor de officieren van alle wapens zal, naar mijn overtuiging, de grondslag van die wet wezen. En zijn we eenmaal zóóver, dan is een goede regeling der materiele positie van den officier, ook wanneer hij gepensionneerd is, slechts een quaestie van tijd. Als nu nog maar wordt gezorgd, dat er een behoorlijke prikkel besta tot werken en om zich te bekwamen voor het behoorlijk vervullen van de bekleede en van hogere functiën. Die prikkel is te zoeken in een doelmatig stelsel van bevordering en in het streng vasthouden van het beginsel, dat geen officier in een functie gelaten worde, die hij niet in allen deele geschikt is om te bekleeden.

Intusschen, ik mag 't niet ontveinzen, de weg is lang en nog genuïne tijd kan er voorbijgaan eer dat de eindpaal wordt bereikt. Menigeen van ons, wellicht de meesten, zullen geen deel meer uitmaken van het leger, wanneer men eenmaal zoover is. Menige teleurstelling zal nog ondervonden worden — dit is wel niet anders denkbaar: wij moeten ons daarop voorbereid houden.

Met vrijmoedigheid heb ik in het licht gesteld wat, betreffende de positie van den officier, in mijn oog verbetering eischt. Met dezelfde vrijmoedigheid wil ik ten slotte nog een waarschuwend en opwekkend woord richten tot mijn jongere kameraden. Zorgen wij vooral ons niet door moedeloosheid te laten overmeesteren. Het streven naar verbetering onzer positie is zeker alleszins gebillijkt, maar onder één voorwaarde nl. dat wij daarnevens trouw blijven volharden in ijverige en nauwgezette plichtsbetrachting, dat wij ons door voortdurende onver-

moeide studie blijven bekwamen voor de moeilijke taak, die ons wachten zal, wanneer ons land eenmaal bedreigd mocht worden door buitenlandsch geweld. Wij moeten toonen in voldoende mate kracht en gevoel van eigenwaarde te bezitten om bestand te zijn tegen de wederwaardigheden en teleurstellingen, die het leven ook in dit opzicht ons baren kan. Goede kameradschap en het besef van het gewicht onzer functiën moeten ons daartoe op den duur in staat stellen.

Het Nederlandsch officierskorps heeft, naar mijn overtuiging terecht, in het buitenland een goeden naam. Laat ons allen eendrachtig samenwerken, laat ons al onze krachten inspannen, opdat wij voortdurend dien goeden naam waardig blijven. *Noblesse oblige!*

De Voorzitter. Mijne Heeren, door het vele wat dezen avond te verrichten was, door de belangrijke rede, zoo even gehouden, is het uur reeds zoover verstreken, dat een langdurige discussie over de vele punten, die in de rede van den geachten spreker daartoe aanleiding konden geven, waarschijnlijk door niemand uwer gewenscht zal worden. Echter is deze avond de laatste in dit leessaizoen en daarom vraag ik, of iemand ook eenige opmerkingen wenscht te maken of vragen tot den geëerden spreker wil richten.

Verlangt geen der heeren het woord te voeren, dan rust op mij als tijdelijk voorzitter voor dezen avond, de aangename taak den geachten spreker zeer te bedanken voor de heldere, onderhoudende en tevens hoogst gepaste wijze, waarop hij een zoo teeder en netelig onderwerp heeft behandeld.

Ik hoop, dat zijne woorden vruchten mogen dragen, en met het oog op het vaderlandslievend slot, waarmede de geëerde spreker geëindigd is, meen ik er nog dit woord te mogen bijvoegen. Wij allen, die het Nederlandsch leger kennen, zijn overtuigd, dat al moge de stemming voor het oogenblik minder gunstig wezen, wanneer het vaderland onverwacht in gevaar kwam, geen enkel officier zich daardoor zou laten afbrengen van te doen, wat zijn plicht hem voorschrijft.

Niemand weet echter, wanneer dat oogenblik zal aanbreken.

En wanneer nu de regeling van de bevordering der officieren niet voldoende verzekerd is; wanneer zij te lang moeten blijven in een min bezoldigden rang; wanneer daardoor de ambitie verloren gaat, dan zal dit nog wel geen invloed hebben op de vereischte plichts vervulling, maar wat eenmaal verzuimd is, kan dan niet meer hersteld worden; dan zal het te laat wezen om het verlorene in te halen.

Daarom hoop ik, dat de belangrijke wenken, heden avond gegeven, vruchten mogen dragen.

Ik heb gezegd en sluit hiermede de vergaderingen in dit leesjaar.

De Secretaris,

A. L. W. SEIJFFARDT.
